

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

У НІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК ХХ

ЧЕРВЕНЬ — 1969 — JUNE

Ч. 233

У ЦЮМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

- Вінграновський М. — Із збірки "100 поезій"
 Дзюба І. — Поезія Миколи Вінграновського
 Гуменна Д. — Сойки, істи!, нарис
 Раджаб М. — У школі, уривок з роману
 Галан А. — Сорок літ наукової праці
 Нероденко В. — Розповідає народній календар
 Волиняк П. — Новий український клуб
 Рахманний Р. — Пекін висуває українське питання у своїй війні з московськими противниками
 Валер О. — Петлюра й Петлюровщина...
 Пироженко М. — Канцелярський курінь у Глухові
 Ющенко О. — Нові заповідники
 Дописи. Некрологи. Листування.

НА ПЕРШІІ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Церква св. Юрія (Георгіївська), яка "випадково" підпалена в кінці 1968 р. Тут зберігались цінні історичні архіви й старовинна бібліотека.

ОТО КАДИЛИ!

Коли ми чуємо, що хтось комусь кадить фіміям, то запідозрюємо (і не безпідставно) того, кому кадять, принаймні, у нескромності, а того, хто кадить, у підлабузництві. І добре, що нинішні любителі ладану кадять його тільки словесно.

У давнину ж подібних процедур не визнавали, а діяли за принципом: кадити, щоб аж небу жарко

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.
 Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

- У Канаді: 5.00 дол. канадських на рік.
 У США: 5.50 дол. американських на рік.
 В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік.
 У Франції: 20 франків на рік.
 В Англії: 30 шілінгів (без змін).
 В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. амер.
 У Венецуелі: 4.50 дол. канадських.
 Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол. канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Par' Rd.
 London, W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
 South Australia.

Замовлення і гроши слати на адресу:

NOVIDNI

187 Yarmouth Rd. — Toronto 174, Ontario, Canada

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТИНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

1	Мороз Т., Судбури, Канада	1
3	Гаврюшенко, С., Ірвінгтон, США	1
11		
15		
17	Данильченко І., Торонто (з "Полтавського вечора")	\$25.00
18	Скоп Ол., Ля Меса, США	10.00
19	Роговський Карло, Монреаль, Канада	7.00
	Юсипчук К. і Н., Едмонтон, Канада	5.00
21	Мельниченко О., Джермантовн, США	5.00
22	Маковійчук А., Чікаго, США	4.50
	Белендюк М., Алер Монтклер, США	4.00
24	Глушко Степан, Торонто, Канада	3.50
	Гаврюшенко С., Ірвінгтон, США	3.20
26	Завітневич В., Нью-Йорк, США	3.00
	Коваль Ол., Сираюзи, США	2.50
	Гончарук В., Кіченер, Канада	2.00
	Ясінський Юрій, Лос Анделос, США	2.00
	Боровський Є., Оттава, Канада	2.00
	Іващенко Олекса, Чікаго, США	1.50
	Служинський Г., Сан Пол, США	1.50
	о. Т. Славченко, Вакав, Канада	1.00
	Шудрик Ол., Патерсон, США	1.00
	Кулиняк П., Філадельфія, США	0.50

Сердечне спасибі всім за допомогу! Ред.

було. Ладан полюбляли не тільки в храмах древнього Єрусалиму, а й у Єгипті, Малій Азії, Греції, Італії. Його спалювали в кадильницях і приносили в жертву богам просто на вівтарі. А під час свят чи інших урочистих церемоній кадили й заради приємного запаху, без релігійних, так би мовити, домішок.

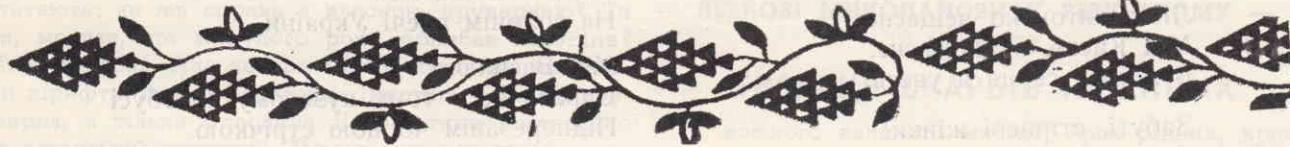
Та все ж основним споживачем фіміям були храми. Там спалювали його не кілограмами і не десятками, а сотнями кілограмів. Так у одному храмі Баала в древньому Вавилоні щороку приносили в жертву богам близько 600 центнерів ладану — близько півтора центнера щодня!

Якщо врахувати, що фіміям (смола з бальзамових дерев) добувався спочатку тільки в південній Арабії, то стане зрозумілим, що ці благовонія обходилися людям у добру копіечку.

ДІЯТНОЗ ПО КАРТИНІ

Якось знаменитий німецький окуліст минулого століття Лібрایх відвідав художню виставку. Лікар швидко переходив від картини до картини, аж здавалося, що полотна мало цікавлять його. Раптом він зупинився вражений, але не мистецьким шедевром, а тим, що автор картини страждає... дальтонізмом. Детальне вивчення картини остаточно переконало в цьому Лібрайха. На полотні (ярмарок на сільському майдані) дахи будинків і воли на площі з освітленого боку були яскраво-червоного кольору, а із затіненого — зеленого.

Пізніше знайомство окуліста з художником лише підтвердило діагноз, поставлений по картині.

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ

ІЗ ЗБІРКИ “100 ПОЕЗІЙ”

* * *

Коли починається ніч
Все починається спочатку
На чорному полі
Витворений з криги та снігу
З'являється білий рояль
Висотою до неба
Зліва
Спиною до мене
В темно-зеленому платті
Дівчина входить
Іде і сіда за рояль
Мить
І заплакали пальці її
Мить
Засміялися пальці
І рояль почав танути
Ось він уже як хмара
Ось він уже пароплав
Ось він уже як чайка
Ось він уже як ромен
І як неймовірно
Виросла
Дівчина в темно-зеленому платті
Любове моя
Як би тебе не ганьбили
Як би не зменшували тебе
З ночі у ніч
Ти
Рости
Починаєш
Спочатку

* * *

Присвячу Олександру Довженкові

Сосновий день хиливсь в сосновий вечір,
І помідорне сонце обливалось
під краном у блакитному саду,
Ще тінь сіріла,
ще бриніли квіти, —
червона кофта поливала їх, —
Ще все було!

НОВІ ДНІ, червень, 1969

Бринів життя світанок,
і з рук його перепустка солодка
в той дивний світ, що стане довжиною
в усе твоє швидке кіножиття...
Стриміли в небо золоті дороги,
і ти, мале й зелене, був при нім,
при нім, при нім маestro білим...
Нелегко оглядатися.

Нелегко,
Коли незглибна глибина перед
тобою,
перед самим тобою,
що вона
хвилюється, прагне,
і віщує —
як важко оглядатися.
Прощай!..

* * *

До порога моєї землі
Поспішай, моя доле строга.
Коле осінь золоторога
Теплі лапи сумних журавлів.
В зачарованій млі на ріллі
Розверсталася сива дорога...
До порога моєї землі
Поспішай, моя доле строга.

Віддаю тобі волю свою,
Віддаю тобі силу, доле,
І думок незасніжене поле,
І незлого себе віддаю.

* * *

Прилетіли коні — ударили в скроні.
Прилетіли в серпні — ударили в серце.
Ударили в долю, захмеліли з болю,
Захмеліли з болю, наіржались вволю.
Отакі то коні — слози на долоні.

* * *

Мій Києве, гайда до неї.
Гайда, мій Києве-листопад...
В багряно-сизому інєї,
У сизо-збурену неболадь

Здійми мені хоча б якесь
Літатенятонько нещасне.
Мій Києве, надія гасне.
В поляці серця я увесь.

Забуті, стишені жінки!
Як я вас знаю і не знаю...
Вже стільки літ я забуваю
Одних очей два їжаки...

Що варте ще одне страждання
До всіх вминулених страждань,
І вічне, вічне поспішання
На свято серця і жадань!..

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Іванові Драч

Життя нема. І смерть — моя оселя.
І я не я. Це дух мій кружеля.
Там, де твоя кружлялася Земля,
Де людство твоє гралося, — пустеля.

Все зірвано, Іваночку! Нема
Ні горя, ані щастя, ані ери.
Сама воднево-ядерна пітьма.
Куди ж пристанеш ти, вертаючи з Венери?!

Нема, Іваночку! Нема й моїх вітрів,
Де я зигзичила за князем, за тобою.
Дніпро згорів, і голос мій згорів,
Кружляюся над пусткою німою...

Я плачу: людство, де ти? Земле, де ти?
Іваночку, нема тобі планети...
Іваночку... Іваночку! Мовчу...
На грудях космосу я плачу, я лечу...

Пам'яті Василя Симоненка

Наш Василь іде по найдовшій у світі дорозі
З розплющеними 28-літніми очима
Наш Василь іде по останній у світі дорозі
З зупиненим серцем з опущеними руками
В яких учора іще
Говорило перо
Поета-муха

В темно-коричневому костюмі
В білій сорочці защіблений матір'ю під
підборіддям
В черевиках зашнурованих дружиною
З кручі Дніпра
З 28-ми своїх літ
Наш Василь стартував на немислиму в світі
орбіту

Ім'я якій
Наші горе і слози

І тиха клятва моя
На солонім плечі України
Мій Василю
Справа не в тому пузатому автобусі
Підперезанім чорною стрічкою
І справа не в чорних отих світлофорах
І не в чорних отих горобцях
Що вицвірінькувались з-під коліс
І справа не в п'яненьких гробовниках
З чорними лопатами під хрестами
Справа, Василю, не в цьому
Ти б сам сказав
Якби не летів зараз ти з найбільшою швидкістю в світі

Щоб стати наснагою в нашему небі
Дивитись і переконуватись
Що
Дійсно
Діємо
Ми
Для щастя народу Дніпра
Ми завжди у чімсь не встигали
Але наш Василю
Яке покоління
В такій вибагливій мірі
Вправі засвідчити те
Що я кажу з непокритою головою і серцем
жодного слова брехні
жодного граму підступства
підлости
хитрощів
чи недовір'я
наклепів

В нас не було поміж нами
В нас не було і не буде
Так я кажу
Чи ні
Так я кажу
Чи ні
Я кажу правду
Бо за душою цієї правди
Стойте Україна

ЛЮДИНА І НІЧ

Усе роздягнено, і все напоготові.
Ніч повертає голову: пора!
Гармата — бух! І горобці — ура!
Розквітили океани малинові.

Півлюдства дивиться півлюдству в темні очі.
Ще мить, ще мить! І ще єдина мить!
Любов чи смерть? Свобода, а чи гніт!
І вічне вже владарювання ночі?

Усе роздягнено, і зближуються кроки...
Серця, держави, квіти, літаки,
І космос, і розлуки, і роки
Усе роздягнене, оголене... на доки?

УКРАЇНСЬКИЙ ПРЕЛЮД

Останній міст проплив удалини,
Колеса змащено росою голубою —
У Київ на Богдановім коні
Пливе навстріч дніпровою водою...

Вже серце під колесами петля!..
Упало серце! Де тому причина?..
Вже чуть, як обертається Земля,
І обертається з Землею Україна...

Красо моя! Вкрайничко моя!
Ну, що мені робити — я не знаю!
То прилечу, то знову відлітаю,
А день за днем і гасне, і сія...

Твоє обличчя світле, як надія,
Пахкими пальцями торкнув я уночі
І кров свою змішав я із твоєю,

Як зерно із землею повесні
Тоді ти стала мною, Батьківщино,
А я тобою на світанні став —
І свої очі я відкрив крізь тебе...
Ти поселила в серці мій народ,
Ти освітила думку мою часом
І в мову українки сповила,
Тебе дивлюсь я серцем і думками,
Тебе люблю я всесвітом і людством,
І сонячком у золотому сні,
І сивиною вченого-мислителя,
І на стерні горошком польовим.
Ми стрінулись з тобою на Дніпрі,
Там губи я торкнув твої, Вітчизно,
Там вивірив по тобі пульс любові,
Годинник людства — з стрілками життя
На цифрах смерті — звірив із твоїм...
Hi, Батьківщино! Не лише стражданням
Чи радістю я звернений до тебе!..

Іван ДЗЮБА

ПОЕЗІЯ МИКОЛА ВІНГРАНОВСЬКОГО

Микола Вінграновський любить декоративну многократність і поетичну "кабалістику" чисел. Не обминає нагоди приголомшити довірливого читача несподівано точною і незбитою цифрою своїх душевних афектів та відповідних їм об'явлень природи: "Тринадцять дум, чотирнадцять збігла"; "п'ятнадцять океанів чистоти"; "триста розлук", "триста прощань" (відповідно "триста небес")... Категоричність непростого числа гіпотетизує майже як офіційна статистика: "три" кохання чи "сім" бід ще можна було б списати на рахунок традиційної символіки з часів нерозвиненості математичного аналізу; неозначені "безлічі" ще можна було б пропустити позвуха як данину старожитному поетичному жаргонові, а які-небудь невкладисті "секстильони" — сприйняти як новочасний інтелектуалістський форс. А от коли чотирнадцять тонких помислів чи, скажімо, двісті сорок три ніжних душевних спалаха — тут уже залишається брати це як доконаний факт і мимоволі пройматися повагою до неординарних коефіцієнтів поета і розкішної педантичності його самоаналізу... Що ж до М. Вінграновського, то він найбільше уподобав стократність, і тут уже не до жартів: "сто чорних димарів на Батьківщині", "сто світлих гімнів рідної землі", "сто гордих колосів над збіглими віками"; є в нього і стоокість, і столицість, і стодумність — "сто гордих дум на гордому чолі", "дума про народ, моя стодумна дума"... Сто — це якесь ніби фатальне і фамільне число Миколи Вінграновського. Його міра життєвої та поетичної повнoscущності. Не випадково і свою так довго й пристрасно очікувану другу збірку він назвав: "Сто поезій". Однак саме ця невинна при-

думка і виявилася нефортунною, оприлюднивши безкорисливий поетичний блеф. Якщо не можна, навіть при сучасних досягненнях кібернетичного моделювання та сучасній же техніці роботи з мистцем, сконтролювати індекс дум у поетовій душі, і доводиться отже вірити його митній декларації, то натомість вирахувати кількість поезій у його книжці неважко. Це вільно може зробити не лише фундаментальна наукова інституція притаманними їй методами, але й приватний книжочний — шляхом простого гортання сторінок. Я зайнявся (з власної ініціативи, але без лихого умислу) цією богословодобною роботою, і за ретельність був винагороджений неабияким відкриттям. Поезій у книжці "Сто поезій" виявилось аж ніяк не сто, а точнісінько дев'яносто дев'ять. А сotoї, кінечної, — немає. І факт цей незаперечний. Що то: видавничий фігель, торгівельна "усушка" чи авторська притча про соту, найдумнішу думу? Таємницю цього ненавмисного символу залишимо з'ясовувати, як то кажуть, майбутнім дослідникам. Самі ж будемо сподіватися, що Микола Вінграновський ще постане перед читачем у всій своїй непорочній стодумності, а тимчасом погляньмо на оці 0,99 (чи може й менше?) від неї.

**

Понад п'ять років минуло з того часу, як з'явилася перша поетична збірка Миколи Вінграновського — "Атомні прелюди". Сьогодні вже добре видно, якою вона була подією в нашому літературному і загально-культурному житті, поряд з "Соняшником" І. Драча; як вплинула на творчі шукання наймолодших поетів і яку відпо-

відальність поклала на самого Вінграновського. Цю відповідальність хоч може й не усвідомлював сповна, але інтуїтивно прочував сам поет, коли так звертався до себе, до своєї поетичної долі:

Спинись, мій крок! — переді мною зрілість
Пройди по ній на всю свою всесилість...

Оції красиво-мужньої і твердо-розважкої ходи, шляхетної ходи; оції цнотливо розквітлої всесилості ждали від нього всі доброчесливі читачі, яких у нього стало відразу багато, майже стільки, скільки є в світі ревнителів української поезії.

Та відтоді поет надовго і для багатьох незрозуміло замовк. Очікуваних поетичних збірок його більше не виходило, і навіть у часописах його віршів майже не зустрічалося. Читачам залишалося робити різні припущення стосовно причин такого шокуючого мовчання, що несподівано застутило молодечий "штурм унд дран". І припущень зринало багато. Не всі знали, що поет і дали творить, плідно й гаряче; дехто схильний був припускати творчу кризу чи занепад, вигасання. Хіба мало було в українській поезії талантів, яких вистачало лише на одну весну? Лиш на цвітіння, без зав'язі й плоду? Поетів, які, одним разом яскраво спалахнуви, далі починали близмати й чадіти? Та хто бачив Вінграновського зближче, відчував його непідлеглий пульс, — знат, що не та міра духу йому вділена, не та поетична доля йому судилася.

І ось нарешті нова збірка поезій Миколи Вінграновського. За п'ять минулих років змінився характер нашої життєвої та літературної ситуації, змінився наявний поетичний потенціял та курс поетичних валют, змінилися безпосередні читацькі потреби й смаки. Дещо з того, що тоді здавалося нечуваним і відчайдушним і доводило до хрипоти штатних та позаштатних церберів добropорядку, сьогодні є фактом масового поетичного вжитку, а часом і улюбленою поживою епігонів. Поезія так званих "шестидесятників" якісно свої функції вичерпала, а перед якимись спасувала, не встигши їх по-справжньому розвинути. Далися знаки і несприятливі обставини, і ілюзія пересиченості, яка з'являється тоді, коли слабенький смак і дитяча хапливість наб'є першу оскуму на забороненому овочі. Постали і реальні нові потреби, нові завдання. Прийшли молодші поети, які оговталися від першого гіпнотичного впливу Драча і Вінграновського та почали шукати й знаходити свої власні шляхи, виразно промовляти своє творчо незалежне, а часто й полемічне слово. Усе це незвично ускладнило й драматизувало позицію недавніх кумирів молодої поетичної хвилі, поставило їх перед необхідністю тотальної відмобілізованості, яка б дала сили для нової відповіді на новий запит життя, для непослабної ініціативи, що забезпечує потрібний "запас випередження". Гостре й амбітне усвідомлення цієї ситуації характерне для І. Драча, звідки його вольове самопрограмування на безупинну зміну, відчайдушний і виснажливий пошук, розраховано-безжалісне переступання через самого себе і тим більше через усе,

що в'яже до вже уже зексплуатованого душевного сентименту й заважає новим орієнтаціям. За енергією шукань, розгоном випереджування і садизмом самозміни, що часом межує із самозрадою, — Іван Драч явище небувале в усій українській поезії. Зовсім інакший поетичний склад Миколи Вінграновського і зовсім інакша його відповідь новому дневі. Якщо Драч увесь — скімлива душевна незакінченість, моторошна невіднайденість, постійно поновлювана незгармонізована, при чому обсяг недостаючого зростає в міру зростання обсягу опанованого чи спробуваного, і таким чином та, що жene його, духовна самонестача виявляється нескоротливою, — то Вінграновський весь рідкісна, дивовижна душевна даність, самодостатність, гармонія — закінченість у собі, але без обмеження взовні: концептурність, зростаюча в простір. Вінграновський також міниться і переростає себе, але в якостях самого себе: і "відрахування" ведеться від певно постійної точки.

Нова книжка Миколи Вінграновського засвідчує велику внутрішню роботу автора. Він залишився той самий і виразом став інакший. Не здрібнів у масштабі, не приглушив свого покликанства, не стомився від своєї відкритості до всього світу і не сколов у болі за свій народ. Не збайдужів і не притерпівся. Проте став трохи стриманішим та елегійнішим, менш зухвалим у простолінійному максималізмові; уважнішим до різних відтінків душевного життя; на зміну безоглядним сподіванням та велемовним претензіям усе частіше приходять спогади, сумніви і сповнений глибокого душевного сенсу здогад про те, що не всі заміри справдяються, що молодість і завзяття не такі всевладні і всечасні, а рахунок у книзі життя не такий необчислений, як ще недавно здавалося... Відтак "переоцінюється", набирає значення те, чим колись нехтувалося, і повз що поспіхом проходив, тепер зринає з душевним щемом. Націленість у власне майбутнє, "заряд" власної покликаності, незмирливість себепевності — тепер перевіряються і врівноважуються прояснілими карбами минулого, устосовуються з ними. Минуле набирає ціні в міру того, як його більшає. Вінграновський зараз на півдорозі між своїм минулим і своїм прийдешнім; (минуле вже починає пред'являти йому свій позов — "Уже тоді, оповесні...", "Десь є там яр..." та ін.). Починається рахунок душевних втрат, залишених, чи недосягнутих висот і нереалізованих потенцій свого "я". Та це не є лише банальний рахунок вигасання молодості і поступової ентропії особистості, але — навпаки, в першу чергу істинічного, мужнічого самоусвідомлення і повнішого, душевно умудренішого стосунку до життя. Є в книжці дивовижна — серед багатьох так само дивовижних — поезія "Над гаєм мара руку простягає...", де звичайнісінський спогад про випадкове й забутие видіння юних літ, мить проминулої тоді краси — звичайний собі кадр з потоку кадрів емоційної пам'яти: яр, ліщина, юне дівча звело голівку і кари очі на тихо напливаючу хмару, і ти, випадковий свідок, цю картину на мить відчув, — так от цей звичайнісінський спогад несподівано і нестрим-

но переростає в нещадний суд над самим собою:

*Той переярок, де дівча і хмара,
І дощ отої на виспражену землю,
І ту, проламану любов'ю в серці греблю,
Ти не доніс... Ганьба тобі і кара*

*За все, що ти любив, але ніколи
Не признававсь собі... лиш сіто спав вночі!
Кому брехав? Кому служив — почім?
Для чого жив, убогий ти і голий?*

*Ти — нуль. Пшино ти. Згаром-перегаром
Розвайсь, і звайсь, і тінь свою склени!..*

Хто не знає поезії Вінграновського, тому за новину, можливо, буде оцей нібито нічим не вмотивований перехід від часткового приводу, дрібного подразника до бурхливого самокартання, всеохоплюючих узагальнень. Але Вінграновський "тотальний" у своєму поетичному самопочуванні, його поетична душа неподільна, і провінія в чомусь для нього — вже його цілковита метафізична вина. Розгубити живе, "актуальне" відчути, постійну душевну приявність найвіддаленішого інтимно-цінного переживання — це відступити частинку себе морокові безособовості, це і є ота ентропія душі, якій особистість мобілізується протистояти. Тут Вінграновський між іншим доторкнувся до однієї з таємниць укладання людського "я": серед мільйонів дитячих та юнацьких вражень, які весь час поступаються місцем перед усе новими й новими, є такі, що ніби й не відрізняючись від інших, дивним чином просвічують з самісінського споду людської душі як діамант її алмазної підвалини, як початкове вічко її емоційного плетива. І не знати, чи був би тим, чим він є, якби не якесь це, може, випадкове і, може, напівзабуте враження... Здатність бачити і відчувати втрачене, мучитися ним — запорука молодості духу. Пригасає дух — звужується і коло відчуваних утрат, залишаються тільки безпосередні болі. Душевна зрілість і повносущність — це вже виборювання не лише свого майбутнього, а й свого минулого, його засвоєння для себе, його поширення й увиразнена репродукція. В цьому теж — відстоювання своєї особистості, твій герць із світом і водночас твоє причастя до нього. Вінграновський все більше відкриває для себе і для себе усвідомлює в своїх недавніх і зовсім давніх днях, і "різнотемність" та різнохарактерність цих переживань своєї минувшини, цих занурень у історію своєї душі — від поодиноких огнін принараджного спомину до "маршрутної" прощі в отроцтво, від напруженого і "хаотично-го" внутрішнього монологу до маленької акварельки з просвітленою зажурою (не дарма колись Вінграновський писав про свого "древнього друга Лі Бо"):

*За селом на вечірній дорозі
У промінні осіннього сонця
Я зустрів своїх батька-матір, —*

а фактичний та емоційний діапазон цього повторного освоєння своїх душевних надбань, свого душевного засягу завсідчує інтенсивність отої не-

зримої внутрішньої роботи по "самозбереженню", по відстоюванню засадничих цінностей свого "я", що є підставою для самоутвердження.

Поетам властиво говорити про свої сумніви й терзання, про великість своїх світових клопотів, про буцімто неможливість вислизнути з-під пильного ока власного сумління, про болі самоаналізу й самокатування тощо. Багато хто охоче виносить відповідні девізи в загаловки віршів, а під-креслену конструкцію самосудження видає за його живий нерв і плоть. Вінграновський ніде не говорить ні про своє кредо, ні про свої принципи чи нереконання, ідеї чи ідеали, ні про самоаналіз, сумнів, сповідь — навіть слів подібних ніколи майже не вживає: в нього не можливі поезії, скажімо, під назвою "Кредо" чи "Матері від блудного сина" з їхньою установкою на самовияв, самоозначення, самокритику. А між тим чи не всі його поезії — це постійно відновлювані, невинні самоозначення й самосудження, себешукання й самоутвердження в їхній душевній плоті, а не в логічній арматурі; не в поняттях та ідеологізованих мотивах (що зрозуміло, також можуть своїми шляхами підноситися до рівня великої поезії), не в установці й розкладці, а в самому "матеріалі" душевного життя в його непід-владній стихії, в спалахові непередбаченого і не-відтвореного, миттєва, як грода, переживання. Поезія Вінграновського вся напружено й тремко зосереджена на "клятих питаннях" — і вічних і нашої доби (згадаймо його знамените: "...є і народ, в якого є прокляття страшніше од водневої війни"), — але вона переступає через термінологічне, кваліфікативне їх вирішення і оперує тими глибинними емоційними плянами, які за ними постають, тими первісними, "доідеологічними" складниками і образами духового життя, які визначають і провіщають світоглядне самоозначення. У химерній і пристрасній медитації, що починається словами: "Води із очерету хлюпогиця...", немає жодного поняття із сфери громадянського життя (хіба що найзагальніше: "твоя свята мета..."), а проте важко буде знайти в сучасній українській поезії якусь іншу річ, де б з такою силою і достеменністю, з такою незаперечною поетичною "фактурністю" виражено було драматизм same громадянського самопочування, громадянської місії сучасного українського поета. І як незбагненно-органічно і незримо, а водночас невтіримо і красно, і зрізnobіч, багатьма нервотоками ця повносуща громадянська дума постає з отого ширшого і загальнішого емоційного ладу душі, з отих її сокровенних первоуявлень, з химерної ніби гри — потаємної взаємодії її святих недоторканих образів:

*Води із очерету хлюпогиця,
І місяця над очеретом ріг,
Дніпро, і сад, і сонна близкавиця,
Та неба сонь, та синя сочі доріг...*

*Я не поквапився. Я знаю ціну крові
Ні, я не той, хто власні греблі рве.
Я їх споруджу для віри і любові,
Хоча з боліт бугай біду мені реве.*

*Я не про те... Я здумав про зозулю,
Про місяць, і про тишу, і про сонь,
Про сонь і хліб, про хліб і про вогонь,
Про той вогонь, якому віч не ступлю.*

*Бо все, що діється, що котиться в мені,
Що напікає нерви до біління,
Коли не відчуваєш вже, як в сні,
Ні щему ран, ані душі боління,*

*Коли вже думаєш: це твій кінець! кінець!
І, жахом схоплений, мерщій-бігом до себе,
Шукаєш руки, серце... ти не мрець!
Навколо тебе дні твої під небом —*

*Все запала! Й твоя свята мета
Тобі засяє знов в зажахане обличчя.
І — зводишся, І слово вироста
В єдине і палаюче закличчя...*

У Миколи Вінграновського світогляд і громадянськість, світоглядне й громадянське самопочування дуже часто беруться не в їхній оформленості, відокремленості, виспеціалізованості, а в їхній немовби відкінності до вихідного, загального емоційного стану, в їхній невід'ємованості від загального світопочування; коли ніби одводяться до своїх душевних першоджерел. При цьому можлива певна втрата розвиненості, чіткості; проте часто її запобігається дуже достатнім, адекватним "перекладом" суспільної ідеологічної мови на індивідуальний "код" душевної стихії (уже сама "фактура" душевного життя), самий перебіг зчеплення образів з того "неподільного фонду" Вінграновського, який у значній своїй частині є по суті "національним золотим фондом" української духовності, з нього черпається — дає достатню окресленість ходові думки). Головне ж зате — світоглядне й громадянське самопочування включається в ширшу й незглибнішу сферу, в загальну динаміку душевного життя, стає всепроникним і всюдиприявним у душі: розпросторює свою владу на все духове ество людини, замість того щоб залишатися, як це здебільше і буває, відокремленою ділянкою спеціальних силкувань.

Тут ми підходимо до головної, може, якости Миколи Вінграновського як поета, до того, що складає основну зasadу його неповторної поетичної індивідуальності.

Поезія Вінграновського — це стихія, що в ній цілковито відсутня якась напередстановленість. Жодної промисленості, "жорсткості", лінійності душевних рухів. Якби існував вимір чи термін на означення "абсолютного нуля" душевної інертності, косності, затужавіlosti, на означення чогось цілковито їм протилежного — тут би він був на місці. Це ніби якась чистісінька, ідеальна душева активність — рухливість і переливаність, відпірність і згідливість усіх сил душі. Поезія Вінграновського вся — плин, мінливість, метаморфоза. Нічого накидного, напереднайного, упередливого. Ніколи не вгадати, про що він говоритьиме за мить, що зрине дивовижно з глибинних нуртів його душі і який настрій хвилею його огорне і хвилею спаде, щоб поступитися іншому. Все, чого коли-небудь сягає його душевний зір

і що чутно чи нечутно торкалося колись його душі — все воно живе в ньому постійно, постійно "напоготові", жевріє здатною щоміті спалахнути живою жариною. Що раз збагнулося, раз пережилося, в щасливу — одну на все життя — мить стало доступне й причетне — те вже не примулюється й не вистуджується, і не відсувається з часом у віддалені душевні сковки. Фізика говорить, що річ перебуває там, де вона діє, і її наявність поширюється на весь обсяг її дії. У Вінграновського кожен душевний акт може охоплювати всю цілість душі, в її обширі і в її історії; кожне переживання може втягувати в своє "магнітне поле" весь набутий душевний матеріал і актуалізувати його. Тому поезія Вінграновського — це якесь постійне взаємопереливання різних почуттів і різних станів душі, різних її "рівнів". Ніби натхнення разом перепалює шлюзи в складній системі різногоризонтних водоймищ, і різно-біжні стихії струмують у незбагнених направляках, аж поки не встановиться прекрасна і вільна рівновага, в якій усе ширшає, яснішає і наново віднаходить себе.

Звичайно, те що говорилося вище, — це спроба передати загальне враження від характеру поезії Миколи Вінграновського. Не кожен його вірш мусить мати усі оті виміри. Хоч переважає тип поезії саме з такою структурою: всеохоплююче душевне дійство. В одних перед нами розгортається увесь його спектр "За літом літо...", "Води із очерету хлюповиця...", "Над гасем хмара...", "Ніч Івана Богуна", "Рябко, і дощ, і з вітром світ..." та ін.), в інших воно ніби зрезюмоване, подається лише головні штрихи, вислід того, що діялося за лаштунками, що пережилося мовчки, в собі й для себе ("Ти, сивий лісе...", "Вже все прощально..."):

*Вже все прощально. Я боюсь.
Боюсь учора і сьогодні.
Боюсь, що сам собі назувусь
Таким, як був, як є, як — годі.*

*Яке блюзірство, Боже мій!
Яке блюзірство захололе!
Будь проклят, о, пузата доле.
Тих сітих слів неситий рій.*

*Народе мій, як добре те,
Що ти у мене є на світі.
Не замело? Не замете.
Була б колиска — будуть діти.*

У таких "підсумкових" віршах наочніше виступає те, що є тремким ядром поезії Вінграновського, осереддям, навколо якого розгортається увесь вміст душевного життя і до якого все так чи інакше знову й знову повертається, все невтримно тяжіє. Це — народ, нація, Україна. Україна в усій складності її історичної долі, — це для нього не тема, не мотив, не образ, до якого звертаються рідше чи частіше, віддаючи данину злобі дня чи власному сентиментові. Це просто те, чим живе його душа ("Ні, Батьківщино! Не лише стражданням чи радістю я звернений до тебе!"). І зрештою все, що він пише, — про неї. Про що б не говорив — говорить про неї. І той,

хто в найінтимніших його поезіях ("У синьому небі...", "І лиши темна тінь...", "Дружиною мені приснились ви..." та ін.) надто дослівно сприймає звертання, надто довіряється безпосередності голосу, неспростованості інтимного чуття — часто буде заскочений і покараний за сліпоту серця: виявиться, що у Вінграновського мовиться зовсім "не про те", що він про іншу любов, і його любов — синівська, мужа, батьківська — уся сукупність земної і небесної любові; його мадонна, його Марія; його наречена, подруга, жона, мати, дівчина, дитя, ластів'ятко — то все одна й та ж... Коли хочете, навіть одверто нібито "еротичну" поезія "Лошиця з дикими і гордими ногами...", єдина в цьому роді у Вінграновського, не така ж однозначна і в оригіналі кінчалася словами:

Неясна ти. Як мій народ, неясна.
В ногах твоїх сиджу я, ніби меч.

І дарма редактори "підправили" поета, викресливши оце: "Як мій народ..." Без цього вірш справді можна сприйняти як чисто "еротичну" зухвалість, що Вінграновському зовсім невластиве.

З усіх колись таких грізних "шестидесятників" (не говоримо тут про молодших поетів, од Миколи Холодного й далі) Вінграновський чи не найбільше зберіг незмінною, нерозвоглою свою "стодумну думу" про народ. Він не позаганяв її в "підтексти", не прихитрив модерно вимудреними придумками, не розчинив у нашвидкуруч збитих головокрутних коктейлях світового нібито (доморослого!) ультрасексу, не роззосередив до невразливості. Вона в нього лишилася очевидною, чесною і безоглядною, як повінь. Бо вона лишилася живим, і на всю істоту, болем — величиною, що не підлягає стратегіям поетичних і позапоетичних поступувань. І не цікавиться світським попитом чи курсом поетичних валют, бо не підпорядковується духовно-естетичній кон'юнктурі, а створює її. У своїй неодмінності і непідзвітності вона навіть не підозріває, що існують і над багатьма непересічними починаннями тяжіють, стимулюють відштовхування й пересичення, слушні і цілком благомислені міркування на кшталт: "цього вже в нашій поезії забагато", "на сьогодні не це найголовніше", "не з такими мотивами ми вийдемо на світовий чи будь-який інший рівень (не плутаймо з модою!) виходять з певними мотивами і за спеціальним маршрутом, за альпіністською топограмою, а не поверх усяких мотивів та орієнтацій, просто бувши собою. Поети говорять про свій народ, про свою Вітчизну, не питуючись у світа, чи його це обходить. І може тим більше говорити, чим менше це когось взагалі обходить. Хіба не змусив Расул Гамбатов замислитися над його народом і тих, хто про нього поняття не мав і жодної потреби в такім понятті не відчував? А подібних, та й набагато значніших, прикладів в історії немало.

У кожного значного поета свої взаємини з народом. Поет міг просвіщати свій народ. Міг вести чи хотіти вести його. Міг укласти собі цілу програму різносторонньої роботи на його ниві, НОВІ ДНІ, червень, 1969

збагачення його культури, розширення його духових горизонтів. Міг спрямувати свої зусилля на культівацию естетичних смаків... Міг звертатися до всієї маси народу, простолюддя, а міг працювати на вузький прошарок естетично ви-спеціялізованої інтелігенції, через яку сподівався поступово вплинути в бажаному напрямі на духовість усього суспільства, на рівень його культурного побутування. Зрештою, всі ці шляхи й способи можуть всяко поєднуватися і співідіяти в різних починаннях... Не беремося тут усе з'ясовувати щодо Вінграновського: які історичні приклади і традиції йому близькі, де пролягла та дорога, на якій він "зустрів свого батька-матір". Ale він іх зустрів, і не з порожньою душою. У розмові з народом, у мові про свій народ є в нього щось таке, що йде від Тараса Шевченка. І це, зокрема, а може і в першу чергу, — оте по-двійнє, взаємозаперечне і двоєдине, відчуття: свого заступництва, своєї покликаності, своєї поставленості над колискою життя народу (порівняти знамените Шевченкове: "Я на сторожі коло них поставлю слово..."; у Вінграновського: "Я на сторожі коло тебе поставлю атом і добро") — і водночас своєї малости перед народом, своєї вини і заборгованості йому, своєї визначеності народом, залежності від нього — в характері своєї духовності, в запасі святості, у посіданні того нерозмінного золота душ, яке доніс народ і тільки народ:

...наплювали
На тебе, чистую, кати;
Розтлили, кроткую! а ти...
Мов золото в тому горнилі,
В людській душі возобновилася.
В душі невольничій, малій,
В душі скорбящій і убогій.

У Вінграновського немає і не могло бути подібних слів, але є подібне відчуття — на відміну від тих, для кого народ лише велична абстракція і кого нічо живе й шире не в'яже з якимось безіменним і без'язиковим "рабом небуття" — відчуття сили духу "вбогих духом", відчуття того, що твоє в тобі, і твоя Вітчизна, і твоє українське життя, твої українські помисли — це не твоє, а вбережене для тебе народом; це від народу, що в тобі лиш промовляє; зрештою, відчуття глибокої історичної провини перед народом і подив для його життєздатності:

...Ta брів народ. Де бродом, де без броду,
Без нас, нетяг, тягнувсь з небути в бутъ.
Bo він народ. Bo він глагол життя.
Bo він зміна змін. Йому нема заміни.
Bo він один крізь весни і крізь зими
Веде свій слід з небути у бутъ.

Микола Вінграновський має дар сприймати свій народ в історичній цілості і водночас бачити те, що донесене "найубогішою" душою. І перед нею він може стати на коліна... І це не поза, не вигідна, про людське око, позиція — але органічне відчуття об'єктивної цінності: той, хто у важчому й темнішому, як твоє, житті вберіг живий дух, той його має більше, як ти... Зрештою,

це знову шевченківське відчуття; тут Вінграновський якось по-своєму прилучився до частки тих виболених почувань, що давали силу Шевченкові, Франкові, Лесі Українці протистояти чванькуватому суетудрію, яке "переростало" свій народ у той спосіб, що навчалося відпасовувати йому побільше своїх претензій або ж збагачувалося еволюційно набутим дальтонізмом щодо нього. Втім, історично у великих громадських мужів і мистецтв бувало два полюси в ставленні до свого народу: почуття вини й боргу, муки ним і за нього, служіння йому, відповідно і пов'язане з цим поривання розкрити зсередини його дух і красу — і погляд на нього як на щось історично ще недовершене й недостатнє, титанічне зусилля оформити, вирізбити його, накласти на нього "свого духа печать". У геніїв "народопочування" (а в почуванні свого народу є різні градації здатності) поєднані обидва ці полюси, а між ними цілий світ можливих ставлень і відчуттів, — як от у Шевченка, Петефі, Міцкевича, Шіллера. Сучасному поетові важко "самотужки" охопити всю цю грандіозну сферу, хоча б через її страхиливу розрослість і небувалу історичну ускладненість, через гіпертрофію сuto сучасних рефлексій щодо цього, — та й як осягти той масштаб духу, ту запаморочливу і водночас тверезу високість і ту велично-простодушну звагу, — але вся (дана) національна література в цілому, у сукупності своїх необчислених зусиль, мусить ту завжди невідкладну і постійно відновлювану потребу (повної і об'єктивної історичної оцінки свого народу) вволяти, бо інакше не виконає своєї місії перед своїм народом.

Микола Вінграновський — поет сuto сучасний за своїм духовним складом, характером світосприймання й вислову. Важко окреслити й логічно визначити, що таке "сучасний" і "несучасний" у цьому смислі. Але кожен з нас непомільно відділить поета "старомодного" від сучасного, хоч обидва оперуватимуть однаковими реаліями, писатимуть про те ж саме і ніби тими ж самими словами — є якась невловна внутрішня тональність доби, рівень і тем "колорит" її духового функціонування і самоспочування. Микола Вінграновський сучасний у тому смислі, що сфера і тонус його духовості — це сфера і тонус духовості сучасної молоді, найчутливішої, "навіслой" в майбутнє частини суспільства, а характер його вислову — це пошукуване нею висловлення своєї духовової потенції. В нього немає й сліду духовової відсталості, неповоротності, рутини, екзото-провінційності; він — чиста духовово-чуттєва активність, духовий авангардист не з на-мислу, а за органічною духововою суттю, досконала дитина своєї доби: його мистецька мова адекватна мові цієї доби.

Але при тому у Миколи Вінграновського є якість, яка — вигідно чи невигідно (на мою думку вигідно) — відрізняє його від багатьох колег — сучасно мислячих поетів. Багатьом речникам "сучасності" бракує внутрішнього спокою (не в зміслі заспокоєнності, а в зміслі несуетності, духової рівноваги або ще здатності зосередитися, бути один на один з собою), непідлегlosti заду-

ми — вони в полоні марноти, випадкових вражень і намислених тем, у полоні мод, зовнішніх зобов'язань, читацьких претензій, власного престижу, власної популярності, власних завдань — і навіть про найсокровенніше пишучи, пам'ятати і враховують, що за ними стежить багато ревних очей. Ім бракує органічності й невідхильності, тому вони вивищують у принцип суху "вользову" придумку. Важко сьогодні спромогтися на мистецьку гармонію — і дизгармонія оголошується єдино сучасним станом творчого духу. Багато категоричних і нетolerантних естетичних маніфестувань виникає з неусвідомленого потягу видати нестаток за добро, неміч за доблесьть, власну недолугість — за генеральний на-каз доби. Звичайно, коли говорити не про штукарство й блеф, а про те, що має під собою серйозні підстави, то і поезія раціоналістична, і поезія дизгармонічна існували й існуватимуть, відкриваючи недоступні раніше глибини. Проте ж не все і їм доступне, і хіба не можна їм противіставитися?

Досвід Миколи Вінграновського зокрема показує, що сучасний поет, бувши в усьому сучасним і доступаючись до всіх драм, противенств і моторошних дизгармоній сучасного світу, вбираючи в себе всі його нестямні голоси, сам при тому може здобуватися на мистецьку врівноваженість і гармонію, досягати закінченості й синтези, кля-ничної "заокругленості", цілосності душевного процесу. Микола Вінграновський при всій своїй бурхливості й пристрасті, при всьому шаленстві фантазії, при всій "нервовості" поетичних інтонацій і горячковості поетичної ходи, при гостро-му відтворенні антагонізмів доби, при всіх сум'яттях і розпрокляттях при всьому тому, поверх усього того якось світло і благородно врівноважений. Місцями в нього майже пушкінська пля-стичність і гармонія. І вже зовсім неважко буває вловити в нього інтонації неоклясиків, Рильського (особливо в поетичному переживанні світу природи), хоч формально він від них далекий.

І це не зовнішня гармонія, не сонна рівновага, яка встановлюється по неглибокім зворушенню. Це наслідок отієї душевної "тотальноти", цілокупності, постійної приявності всіх "ресурсів" духа, всього обширу поетового "я", про яку ми вже говорили і яка дає можливість безстрашно прийняти будь-яке збурення, миттю відповівши на нього новою перекомбінацією душевної сфе-ри, новим органічним синтезом. Серед сучасних наших поетів Микола Вінграновський один з не-багатьох, хто наближається до ідеалу: поєднання сучасної політональності, нервової напруги, близкавичності реакцій, асоціативності й диссо-ціативності, адискурсивності — з благородною врівноваженістю духа, нехапливістю і несуєтністю, душевною "надійністю" і "сталістю, з внутрішнім живодайним духотворчим спокоєм, само-зосередженістю та недоторканністю, сувореніс-тю свого "я" — з душевною мудростю і гармо-нією.

Мабуть, одне з джерел такої якості Вінграновського, одне з підстав такої його душевної структури — його глибока, органічна народність

і національність. Звідти ж багато що і в душевному типі, в поетиці Вінграновського. Згадаймо Довженкові думки про вроджений тант і цноту, розважну гідність і душевну мудрість свого батька і діда — українських селян, про їхню внутрішню культуру й аристократизм, про дивовижну артистичність. Щось із цих якостей "дніпровського племені" відчувається в підґрунті поезії Вінграновського.

Давно вже зауважено, що ні в чім так не виявляється міра людського в людині, як у ставленні до жінок, в найінтимнішій сфері кохання. І, мабуть, душевний склад поета найочевидніше і найприродніше постає саме в тому, як він любить і говорить про свою любов. Останнім часом і в українській літературі завойовують собі права поетична "еротика" і "секс", дехто комашиться навколо них і поспішає епатувати ними читача як відсталого провінціяла — з нетерплячістю провінціяла ж, якому кортить вибитися в "столичные штучки". Потроху стає модним велемовствувати на публіку про свою нібито велими небуденну "сексуальність"; і носиться з нею, як з писаною торбою. Можна зрозуміти цю своєрідну браваду і можна лише вітати звуження сфери різних табу. Ще кілька років тому неможливою з причин нелітературних була б поява, наприклад, відомих баляд про романтику конячого парування та різні орангутангівські пікантності. Проте при всій цінності завойованого, нарешті, права підносити свої витіснені комплекси й голоси плотських кривд до рівня "жорстокого", мовляв, інтелектуалізму (і це також, виявляється, зветься інтелектуалізмом), права "запросто" з хлоп'ячою згордою смакувати в поезії те, про що в побуті елементарна мужська дисципліна не дозволить багато розводитися, — при всій вазі цих велезнадників громадянських здобутків усе ж таки справжні глибини "запретного" доступні лише біблійно-цнотливому (або, що те ж саме: біблійно-плотському) поетові, і лише кришталева цнота душі може тут бути по-справжньому безстрашною. Прочитайте поезію М. Вінграновського "Коли моя рука, то тиха, то лукава..." (або "Чорну райдугу") — і вас зачарує, вас ощасливить оцей душевний артизм, оце органічне благородство, оце наскрізь духовне переживання інтимної близькості як тихої благоговійності, як просвітленого екстазу (а що за межами його — то "темна слада", яка не піддається словам і пам'яті)... Аж не віриться, що це писано сьогодні і на ту "тему", куди кожен метикує пролісти з чорного ходу (бундючністю маскуючи на обличчі вираз злодійкуватої винуватості): що сьогоднішня, цілком сучасна еротична лірика, при всій одвертості й домовленості до кінця, може звучати так світло і свято, так побожно і артистично — так одвічно людяно.

Органічний благородний артизм Вінграновського (як поета), що дає про себе знати і в шляхетному чутті міри та непомильнім смаку, і в розкоші інтуїції, і в самому характері рефлексій та "субтельності" навіть найпростіших словесних реакцій ("Це ти? Це ти, Спасибі..."), — особливо відчутний у його поетичній мові. Мало

в кого українське слово постає таким шляхетним і вишуканим, мало в кого досягає такої легкості й перевітльноти, подільності й злучності; мало в кого воно таке гнучне й улягливе, так всією своєю природою спочутливе до найтонших нюансів думки, таке здатне віддавати їх своєю матерією. І водночас при всьому легкому словоплини, натхненій грайності слова — воно в нього буває грізне, суворе й лапідарне і завжди ненастружене точне (щодо цього останнього можна послатися хоча б на поезію "Пам'яті Василя Симоненка", ніби одним подихом видихнуту) — загалом вже в усьому конгеліяльне сучасній духовності. Поетична фраза в нього вищою мірою зgrabна, пружна й необтяжена і водночас майже щоразу ненавмисне афористична. "І грає рабство в сурми золоті" — вдумаймося: тут усе сказано про цілу добу, тут глибини змісту, а це ж "рядовий" для М. Вінграновського висказ; в тім корінна властивість його мовлення і, здається, він щоразу висловлює набагато більше, ніж сам гадав.

І як нечутно — щасливо улягає йому матерія слова, тремка плоть його. Можна було б довго й довго наводити приклади неймовірного і водночас органічного мовотворення у Вінграновського, що розкриває незвідану пластичність українського слова та його незглибні морфологічні ресурси... С поети, про яких говорять, що вони особливо полюбляють дієслова та віддієслівне словотворення, інші — іменники та відіменники, ще інші спеціально винахідливі в означеннях... Вінграновський однаково розкошує у всіх слівних сферах, навіть служbowі частини мови здаються в нього якимись ожилими, розкріпаченими, — але з дієсловом він уже просто чаклус, відьмує:

Прицокало, прибилось, притекло,
Припало, пригорнулось, причинилось,
Заплакало і — никма утекло
Чорняве полум'я з печальними очима...

Або:

І все забудеться, загоїться, примре...
— У кутку відихну, відлютою...

А яка повнота озвучення, який густий і водночас вільний, легкий звукопис:

У полі спить зоря під колоском
І сонно слуха думу колоскову.
І сонна тиша сонним язиком
Шепоче саду сиву колискову...

І сонні соняшники сині
В солонім сонці сонних кіс...

У всякому живописанні, поряд з універсальним принципом контрасту, використанням світлотіні й зіставленням різних кольорів, — ефекту можна досягати й іншим шляхом: добуваючись до глибини тої чи іншої барви даючи, скажімо, біле на білому ж тлі, біле підкреслюючи білим і таким чином досягаючи, прагнучи досягти чистої, "абсолютної" білості... Щось подібне бу-

ває часто у Вінграновського ("Над білим полем біле небо...") — він розглиблює якесь поняття ним же самим, ступенює його до останньої межі, відчертуючи до дна:

*Мовчить печаль, і сум мовчить у сумі.
І ти мовчиш. Мовчання, ї те мовчить.*

Це не просто гра слів, спроба притуманити тверезого читача. Ні, це один з його, Вінграновського, індивідуальних способів вживатися в матерію слова і способі повернути його відчуття читачеві; водночас спосіб подолати обтічність, приблизництво, розширливість слів і понять, крізь нашарування асоціяцій, автоматизмів, набутих чи зруте-нілих значень дістатися до первоздатності слова, його чистого осереддя. Водночас це з'язане і з отією плинністю, взаємопереливністю, а тому ніби і нескінченості, невичерпаності, неодмежованості всього у поетичному світі Вінграновського. Ніщо не є там чимось само по собі... І сум — це не лише сум, мовчання — це ще не мовчання, воно ніщо і все, бо воно може і говорити, і сміятися, і ридати, і притакувати, і дрімати, і сито сопіти, і хитро промовчувати... А от коли мовчання мовчить — це вже моторошно. То вже бездонність, безвихід, темінь мовчання. Таке мовчання ставить людину на грань розрахунку з самим собою, перед життям і смертю:

Не оглядаєш! Що ти, що з тобою?

Треба належно оцінити отої невловний доторк М. Вінграновського до найтоншої грани, до самісінського піддоння душевного акту й відповідного йому слова. У такій формі цього немає ні в кого з наших поетів; це його характерність, таємниця його духу, його ладу світопочування.

...Отож критика, бачте, обернулася панегіриком. Не будемо рятуватися за традиційними "але", "проте", "тим більше прикро"... Дозвольте "на разі" не знати прикости. Бож ми не збиралися займатися критичною калькуляцією. І хоч у книжці Вінграновського справді є свої вразливі місця, починаючи від того, що потрапили до неї речі нерівновартісні, в тому числі й деякі випадкові "пустощі пера" (втім, комплектування збірки не належало цілком компетенції автора), і кінчаючи тим, що свій щасливий дар химерної інтеграції найвіддаленіших і найрізноякісніших душевних імпульсів він часом перетворює в автоматичний прийом, у риторичний викрутас, — та не на цім у даному разі нам залежало. Нас цікавило інше і, на наш погляд, важливіше: можливості високо "інтуїтивного" поета в нашу високо "інтелектуальну" і змеханізовану добу.

Звичайно ж, сьогодні Микола Вінграновський — не самотня верховина над плятом сучасної української поезії, а лише одна з дивного пасма її височин, причім у цьому молодому гірському кряжі процес горотоврення триває, і ще зводитимуться нові шпилі... Микола Вінграновський — це один з полюсів у багатополюсному магнітному полі сучасної української поезії, одна з складових сил її великої рівнодіючої. Можна і треба відрізняти його він інших, ба навіть у певному

сенсі протиставляти іншим, але не можна ігнорувати чи применшувати інших, затіняти їх. Сьогоденне духове життя суспільств, поетичне життя таке розмаїте, багате й різноякісне, що жоден поет не може й не повинен домінувати. Він може хіба що найадекватніше відповідати якісь певні потребі чи певним потребам доби й народу, тоді як інші поети відповідатимуть іншим потребам, може, не менш важливим і пекучим. Проте золоте гасло: "Багато поетів, гарних і різних" — плідне й здорове лише в одному випадку: коли різність багатьох гарних поетів не лише гостро усвідомлюється, але ще і реальністю їхнього напруженого сторонньої взаємодії. Різне лише тоді справді різне, коли воно свою осібність виборює і на все, що ним не є, чутливо й точно реагує всією складністю агресивно-оборончих реакцій живого організму. Коли воно і об'єктивно, для стороннього спостерігача, має щось істотного свого і цим істотно своїм у певному сенсі протистоїть іншим. Без протистояння особовості немає, як немає і без солідарності. Кожен значний поет у якомусь сенсі протистоїть іншим — усім чи комусь — і є для них поучним; тоді як у інакшому сенсі сам повинен замислятися над їхньою науковою. Досвід кожного значного поета містить якусь істину для всієї літературної ситуації. Сьогодні книжка Миколи Вінграновського мусить, зокрема, нагадати нам, що поезія — це також і плястика чуття, спонтанний вилив душі, а не конче оті такі поширені й модні тепер гарячкові мудрагельські зусилля, хочби вони й звалися "інтелектуалізмом" — крутим, солоним, гірким, жорстоким, жаским, печеним, смаленим — яким завгодно. І навіть якщо говорити про інтелектуалізм без лапок, то й він не скасує і не заступить собою одвічного дива поетичної інтуїції.

10. III. 1968.

Від редакції. Статтю Івана Дзюби передруковано з "Народного календаря" на 1969 р., що виданий у Братиславі, Словаччина. Коментарів не даемо: читайте, втішайтесь і розумішайте, бо відома істина, що прочитати один якісний, вдумливо написаний твір, корисніше, ніж перечитати цілі томи якоїсь беззмістової белькотні.

І критик Іван Дзюба, і поет Микола Вінграновський нашим читачам відомі і рекомендувати їх нашим читачам нема потреби. Пригадаємо, що в ч. 226 (листопад, 1968 р.) ми вмістили добірку поезій цього одного з талановитіших наших поетів (див. стор. 1 і 29). Тепер читачі можуть, уважно перечитавши вірші М. Вінграновського в цих двох числах, прочитати статтю критика Івана Дзюби та зробити свої висновки.

Замовте собі нову книжку поезій:

BIRA BORSKLO

"ЛИСТИ БЕЗ АДРЕСИ"

Збірка має 68 сторінок. Замовляти на адресу:

Ціна \$2.00

Mrs. A. TRYRICH

1176 Albany Ave., Toronto 179, Ont., Canada

НОВІ ДНІ, червень, 1969

СОЙКИ, ЇСТИ!

1

Інструкція Галинина була така:

— Як хочете бачити Мейн, то їдьте в Портленд, а потім у Бер Гарбор. В Портленді візьмите екскурсію пароплавом по морі, а другу — в гори. Ночувати ж можна буде в IMKA, там є готель, де й жінок приймають. А в Бер Гарборі IMKI нема. Вам на автобусовій станції дадуть приватні адреси, — сміливо йдіть туди... Візьмите екскурсію в Національний Парк Акадія... Більш вам і не треба...

Оце з такими знаннями й вирушили ми. Головні відомості в кишенні.

Але десь там у Мейні є один знайомий хуторянин. Чи не гріх буде, коли він живе десь "по дорозі", та й не заглянути? Це ж найкращий спосіб побачити Мейн, — opinитися на якомусь тамтешньому хуторі.

І незадовго до виїзду летить з Нью-Йорку лист. Напередодні виїзду прилітає й відповідь. Так, це по дорозі, четверта станція між Портлендом і Бер Гарбором, 12 миль убік. Тільки той хуторянин не має ні авта, ні телефону, то конче мусимо сповістити день-годину прибуття. Зустрінє. А якщо ні, то їхати дорогою число таке, до церкви, потім ліворуч, потім дивитися, де сухе дерево. Оце й буде та хата. Словом, "руде теля і нові ворота..."

Що тут робити? Справа нелегка. І в нас же нічого точного нема, невідомо, скільки затримаємося у Кейп Кад, у Портленді. Одне тільки точне те, що маємо спинитися в готелі IMKA.

Понюхавши краєчок Кейп Кад, нагостювавшись у о. И. Желехікського, переїхали ми штатами Ровд Айденд, Массачузет із його похмурим Бостоном, де нема до кого і вступити. (А як зустрінеш у автобусі людей, що говорять українською мовою, то вони на тебе дивляться так, наче ти збираєшся залізти їм у кишено). Та уже й Портленд.

Ідучи за інструкцією Галини нью-йоркської, відразу на станції питаюся, де тут IMKA. (Галина казала, — зараз біля станції). Людина в інформації не розуміє мене. Пишу літери: YMCA. Обличчя його прояснюється. — А, Вайдаблюсій?" — Єс, єс! — Тут за два кроки, за рогом.

Вже сміливіше на вулиці питую та саме. Не розуміють. Як тільки Софія вимовила "Вайдаблюсій", — показують на вивіску. Ми біля неї стоїмо.

От, яке відкриття! Та тут же біля станції не IMKA, (Юнацька Чоловіча Християнська Асоціація, — YMCA), а IBKA (Юнацька Жіноча Християнська Асоціація — YWCA). От тобі й Галинина інструкція! Нам саме IBKA й треба!

А тут нова несподіванка. Тільки почали ми питати за кімнату, як жінка-службовка подає листівку. "Чи це для вас?" — Дивлюся — мое прізвище, і адресоване: як я подала: на YMCA. Тільки чиєюсь доброзичливо рукою, певно портландського поштовика, переправлено на YWCA

НОВІ ДНІ, червень, 1969

з точною адресою. Вістка від хуторянина дійшла! Вірніше, впала просто з неба!

Вже не треба було шукати сухого дерева, треба тільки подзвонити на поданий телефон, до якоїсь невідомої Світлани і повідомити про день, годину...

— Чому ви сюди адресували? — не може вийти з дива пані з IBKI.

— Бо ми думали тут зупинитися! — відказує Софія, можна сказати, майже правдиво.

І за це ми дістаємо гарну кімнату, хоч уже все зарезервоване й наперед замовлене. IBKA в чужому місті для таких пасажирок, як ми, — рідна мама.

І я відразу увірвала в місто Портленд, Мейн. Чудове, гостинне! Прекрасний штат Мейн!

2

Тепер можемо спокійно розглядатися: де тут океан, острови, гори? Гір щось не видно. Автобусів із "сайтсінгами" не чувати. Зате гавань пригортає обома руками екскурсантів-туристів. Кілька заманливих екскурсій, — і вдень, і ввечорі, й на заході сонця... Одна з них звуться "Календар". Це, мабуть, замість слова "365 островів". Стільки ніби тут, у цьому архіпелагові, островів. Всі разом звуться Каско Бей.

Ми вибрали екскурсію із скромнішою назвою: "Байлей острів, туди й назад"".

Отож і плутаємося поміж цими 365-ма островами, великими й малими. Ось один із них, більше на в"язницю скидається, ніж на острів: ідеально кругла форма, з вимощеними стінами й бійницями. Пояснення дуже скоро надходить з голосника: це не маяк і не в"язниця, а фортеця. З нього жадного пострілу ніколи не було зроблено. Побудований він 1858 року і ніколи не був використаний. Тепер ніхто не знає, що з ним робити. Так він і стоїть, виконуючи роль одного з 365 островів, отаке кругле доробало.

На всіх цих островах з давніх давен нуртувало життя. Кожен із них має свою власну історію, що віddзеркалює всі події, які відбувалися на цьому континенті. Як і в інших місцях, багато слідів індійців, у переказах, назвах місцевостей, та рештках, які тепер зберігаються по музеях.

Племена ці жили на островах, відпочивали, бились-воювали між собою. Нагромаджені купи мушель від скійок розказують, що й тисячу і п'ять тисяч років жили тут якісь люди. Тепер тими мушлями вимощені шляхи, хідники... На Каско островах вперше відкрито картоплю, 1628 року, за королеви Єлизавети. Картопля вважалася нечистим овочем і спочатку нею годували свиней. Люди почали її їсти 1700 року.

Як почали білі осідати на цих островах та вважати їх своєю власністю, — індійці дуже довго не визнавали цього, це ім у голові не містилося, щоб нічіє та стало чиємсь. А острови тим часом надавалися у власність, перепродувалися кілька разів, передавалися у придбані від одного роду до другого. Найближчий до Портленду острів Пікс віддавна був і є улюбленим місцем недільного відпочинку портлендців. Ось і тепер багато їх іде туди — з кошиками, повними усякої їжі. Це

Пікс, а не Плімут, за переказом, був тим першим місцем, куди приплив "Мейфловер І". На інших островах ніби закопані великі скарби, а заховали їх там пірати...

Тепер же на цих островах живуть постійні жителі, є там церкви, школи, пошта... Влітку населення їх розбухає від гостей, що тут їх називають "літні люди", а зимою худне. До речі, слово Casco — перекручене індійське слово. Aucocisco і означає: "Місце спочинку".

Голосник у пароплавчикові все це розказує, але ми здебільшого пускаємо поза вуха, бо хіба того мало, що де не повернеш голову, очі натикаються на великі й малі острови, острові: на такі, що ледве їх видно, на великі, лісисті, в чепурних будиночках, що понахилялися над синьою водою, поспускали східці аж до самого моря.

Потім прибули ми до гавані в Байлей. Там пароплав стойть пів години й повертається. Але хто бажає, то може залишитися на три години, забере його цей самий пароплавчик о п'ятій годині й безпечно привезе у Портленд назад.

Аж тут, нарешті, здійснилась Софіїна мрія. Замовила вона два омарі "лабстери", одного для себе, а другого для мене. Омарі плавали живі у кориті з водою, коли Софія показала пальцем на ті два, що вибрала. А через пів години ми вже мали два червоних вишуканих блюда перед собою на столі із щипцями, маслом та іншими пріправами-додатками, конечними для такого свяшеннодійства, як споживання омара. Існує ціла інструкція, як його їсти.

А навколо, де не глянеш у затоці,—на човнах, на березі, біля хатів, — скрізь оці гротовані коши для ловлення омарів. Це ж просто якась "лабстерна" країна. Де не повернеш голову — скрізь кричить реклама, що тут продаються живі омарі, можете замовити їх вам на очах приготують цього живого омара. Всі ці шхуни, яхти, човни, човники, моторки, всі вони безперестанно виїжджають у океан ловити омарів.

Виявляється, що ці "лабстери", велетенські раки чи омарі, водяться лише на узбережжі Північної Америки і то лише на Атлантику. Південніше Норд Каролайні їх уже нема. Живуть вони на глибині 660 футів на самому дні океану і ото ті пастки, що їх всюди побачиш на берегах, спускаються аж на дно моря. Коли омар влізе в таку пастку, вже назад вилізти він не може. Тоді він стає лакомою стравою людини.

Наші сусіди споживали за іншим столом скойки, просто сирими. Розкриває дама, обвішана ювелірними прикрасами, скойку руками, витягає з неї пальцями щось слизьке й несе до рота, ковтає...

А он з щойноприбулого рибальського човна чоловік носить та й носить на берег по дві величезних риби. Більш не подужає. Чи це може та "туна фіш", що її тут ловлять вагою в 500 фунтів? На одній фотографії я бачила таку "туну", вона в півтора рази вища й більша за людину, що її зловила й оце стоять біля неї...

Що ж, нам прогулянка, а рибам, омарам і

скойкам трудне життя в цім архіпелагові Каско Бей!

3

При виході з автобуса на четвертій станції з Паргленду я вже приготувалася шукати "сухе дерево", — як виявилось, що не треба. Олександр Андрієвич і Світлана вже підходять, і хоч не знають у лиці, та відзнають нас і забирають у Світланіне авто.

Але "сухе дерево" само афішується, чи вірніше — афішує хутір Олександра Андрієвича. Воно велетенське й імпозантне, а стойть воно якраз там, де дорога з битого шляху повертає в подвір'я хутора. І воно тільки частина лісу в 140 акрів.

Відзнаю хату, що колись бачила на присланій звідси фотографії. Бачу й озеро в низині, — та не бачу тільки оленів, що колись про них писав О. А. Зате бачу повні відра чорниць. Чорниці ці назирані у володіннях — чи пак сувореній державі — Олександра Андрієвича. А оце дві трудвінці сидять біля них, Таня й Катерина, — та перебирають, хоч і не зобов'язані. Вони тут відпочивають від Нью-Йорку.

— Це ви вже п'ята партія гостей, — хвалиться господар.

— Ось попробуйте нашої наливки з чорниць, — пригощує за обідом Таня, сестра господаря. А запашний борщ уже парує в тарілках.

— А я така, що з'їла б оцих чорниць із цукром, — поглядає Софія на повне відро вже перебраних ягід.

— Підіть собі та й нарвіть! — відказує Катерина. — Не для пса ковбаса.

Через пару фраз загальної розмови летить Катеринина друга приказка:

— Який розказ, такий послух!

Е, ця Катерина може дати працю цілій сесії етнографічної комісії Академії Наук. За нею так би й ходили та стенографувати її розмову, складену з прислів'їв, примовок, пісеньок, обкатаних народніх висловів. А ця Катерина все життя прожила на давнівні в Нью-Йорку.

Діставши такого одкоша, Софія не завагалась визнати за Катериною слушності. Це було другого дня, як ми самі пішли збирати чорниці. Іх тут так багато, що аж синьо внизу під ногами. Та й навіть не так важко їх і збирати. Для цього є такий "гребінець". Але ж доводити до чистоти, перебирати — марудно. Справді! Тепер зрозуміло, що треба піти самому та нарвати.

А тим часом розкішно почуваемося на цьому відлюдному хуторі, звідусіль оточеному лісом. Унизу — город, там і там — копички скошено-го сіна. Де не скошено, там трава ховає людину. В глибині лісу є фазани. Оце й усе господарство Олександра Андрієвича. А ось трохи згодом будуть ще сойки, що з ними в Олександра Андрієвича є утода. Вони прилітають із лісу тоді, як О. А. вийде на середину свого подвір'я, піднесе високо руки з бляшаною тарілкою й ножем та забряжчить на весь виднокруг, та погукає:

— Сойки, їсти!

Сойки вже вивчили українську мову й на цей

заклик злітаються споживати, що для них наготовив добрий господар.

А буває так, що налетить повно й непрошених гостей... Оце все подвір'я, лугове довкілля, усі дерева, все вкрите птаством. Це перелітні птахи летять на літні оселі у теплі краї. Побачивши соковиті кетяхи достиглої черемхи (тут кажуть: "дика вишня"), сідають і обідаються ними. Як найдіться, спочинуть та здіймуться у небо в дальшу путь. Довкола ж усе-все з'їдене, ані кетяшка, ані бубочки дикої вишні не побачиш...

Але як же тут жити, коли впаде сніг та замете всі дороги, так, що ніхто з сусідів до цього хутора не доступиться?

Так, де цікаве питання! Сам же Олександер Андрієвич хвалиться, що ще рік — та й буде йому 80 років.

Еге, а господар цим абсолютно не журиться. Він каже, що аж оце дочекався здійснення своєї довголітньої мрії, досяг свого ідеалу. Сам собі, з природою, яка ніколи не набридає, навколо повно книжок. Ось опрацьовує матеріял, що ніде ні в кого нема, — з бурхливих часів української революції.

— Та я ж усе своє кочове американське життя мусів у скринях, у підвалах тримати свої архів і бібліотеку. Оце вперше маю змогу розкласти все по полицях та приступити до впорядкування архівів. І нікого мені тут не треба! — гордовито додає. — Сам себе обійду! У мене — військовий лад!

Сестра Таня секретно всміхається і думає собі щось своє. Ну, ніяк же не переконаєш цього впертого брата, щоб десь тут у цій околіці, тут у містечку, купити готову хату зі зручностями, щоб і до крамниці, і до церкви, і до лікарня, і до бібліотеки було близько. Та й жили б уже разом, ось і їй до пенсії недалеко.

Та де! З цього хутора він нізащо-нізащо не піде! Нікуди!

Це добре, що в нього є така щира помічниця. Світлана раз-у-раз заїде, — чи на закупи треба, чи куди в справі поїхати. Дуже вишукана пані оця Світлана! Ось бачите, яка вона, — у модній ясній сукні, що так личить до її блакитних очей і русявої зачіски. Біле взуття на високих тонких підборах, біла торбинка, білі рукавички, що в них і автом керує.

Але не здіймає вона білих рукавичок з іншої причини. Ще пів години тому мала Світлана зовсім інший вигляд: попелюшки. У вируділих і вилинялих від прання та порохів штанях, у робочих черевиках, на голові картузик. В своєму курнику вона завзято працює, щоб устигнути перевдягнутися й перетворитися на елегантну пані та прикотити авто до О. А., та забрати нас із автобусної станції, та в веселому товаристві побідати, та й знов забрати нас до сусіднього містечка Річмонду.

Кожне має там свою справу. Катерина шукає хату. Вона вже, хвалити Бога, на пенсії, хоче купити хату й покинути назавжди той оглашений Нью-Йорк, най він їм западеться, разом із Томпкінс Сквером. Таня — їй до компанії, а може й вона б не від того, щоб до спілки купити та й

цього непогамованого брата перетягнути ближче до цивілізації... Я й Софія — просто подивитися на мейнське містечко. Гарне, тихе, зелене. Чистий парк! А Олександер Андрієвич — невідомо чого. Ми розглядаємося серед саду-городу-подвір'я тутешнього громадянина, добродія Кovalя, а. О. А. нудиться. Удома там у нього непочатий край роботи, а він тиняється тут... Нічим усім цим ані-трохи він не цікавиться...

Річмонд від хутора близенько. Проблеми немає таким баским сірим конем, як у Світлани. О. А. відвозиться додому, а ми знову пустилися в мандри по околицях. Світлана має собі на думці чималу програму.

Є тут ще одна хата, і дешево продається. От там би було вже де розмістити бібліотеку О. А., якби він на таке пішов, щоб розлучитися з своїми оленями, сойками, вужами в високій траві та дрімучим лісом. Але перша забракувала ту хату Катерина, головний покупець.

— Цю рудеру треба просто запалити, бо жалко грошей на те, щоб розвалити та вивезти грузи. На цьому місці — поставити нову. А продаєвець ще й хоче за неї шість тисяч! Чи я б здуріла?

Справді, дуже вже стара ця хата. Скільки поколінь фармерів у ній виросло й розійшлося по світах?

Заїхали ми й до Світлани, подивитися на її курник. Велика, висока на три поверхні будівля з гофрованого заліза і Світлана має цих 10 тисяч курей тільки "на вихованні", вони не її. Привозять їй маленьких, що лише вилупилися. І харчі дає компанія. А Світланина справа — вигодувати до певної ваги. Тоді дістає інших малих, а цих компанія забирає...

Заїхали й до Петрашів. Це — Світланіні друзі, вони мають такий самий курячий "пансьонат", тільки більший. Оце ж у них і вчилася Світлана, як провадити курник. Там у них злющі пси й нікого з нас не визнали за друзів, аж поки не втихомирили господарі. Скільки там у тій хаті вітальнень, я так і не перелічила: в кожній щораз більша хатня деревина. Куди вони будуть далі рости? Хіба прорубати в стелі діру? Як їх тепер винести з хати, — хіба прорубати діру в стіні?..

З квітів перейшли на літературу та на сучасних українських письменників. Розмова обіцяла бути цікавою, коли тут збунтувалася Катерина.

— Гей, люди, що ви собі думаете? Чого це ви порозідалися? — гукнула вона командирським гуком. — Ану вставайте, гайда додому! Чи ви знаєте, що вам за це буде? Олександер Андрієвич скаже, що це його гості, а ми їх забрали десь на чужі хати... Ану! Нема чого тут дурниці төревенити!

І вона войовничим кроком попрямувала до виходу, а ми вже мусіли за нею, хоч і як просили господарі хвилин ще 10 побути, хоч покуштувати вина їх власного виробу. Ні, наша Катерина виявila дивовижну невгнутість духа, а ми вже... Шо ж мали робити?

Та виявилось по дорозі, що Світланина програма далеко не вичерпана. Заїжджаємо по дорозі ще до одного хутора. Вже й сонце заходить,

а хутір нагорі, а навколо далекі й близькі зелені масиви, краєвиди один одного кращий, цікавіший. Справді, Мейн прекрасний! — можна тільки вигукнути в цю хвилину.

А люди в цьому хуторі не тільки естети, а ще й он які господарні. Навколо хати — купи й кущі квітів, а он там далі й город. Вже господиня назбирала для нас повен фартух огірків, а це ж іще не все. Треба також подивитися й господарчі будинки, та й переконатися, що ще й корова тут є. Є, справді! Ми вже ось сидимо за великим столом і п'ємо паучче кисле молоко, холодне, таке природнє, як може бути на українському хуторі, а не в "Сейфвеї". Але ще перед тим ми оглядаємо картини маляра Борачка, що тут наявний серед нас, бо він — рідний брат господині, пані Крохмалюк.

Аж о дев'ятій годині опам'яталися ми та почали думати, як це з'явилася перед очі Олександра Андрієвича. Катерина вже мовчить. Бунт її був саме перед священною шостою годиною, коли, за військовим ладом, мала стояти на столі вечера на хуторі нашого господаря. А тепер... уже однаково...

Приїхали. Усі ми боїмось зайти до хати.

Аж знайшлася між нами хоробра Таня. Вона гукнула:

— За мною! — I браво заспівала: "Попереду Дорошенко! Веде своє військо, військо запорозьке, хорошенъко!"

Під її проводом із піснею на устах вернуло наше військо в хату. За сміхами й вигуками Олександер Андрієвич забув гніватися, а Світлана, ще трохи посидівши, побачивши, що бурі не буде й усе гаразд, поїхала додому. Може, доробляти денну порцію праці біля курчат.

4

Тут серед лісу на хуторі, серед цілінної природи не хочеться й думати про якісь там дальші дороги. О. А. дуже вдоволений, що є кому показати бібліотечні раритети, що є кому розказати про свої пляни й задуми. Їх багато, аби тільки час!

А час летить швидко, невблаганно!

В цьому лісовому бальзамі, де не треба ніякого напруження, в блаженстві цілковитого безтурботного спокою, ми забули про якісь там Білі гори, що десь тут нібіто недалеко, в штаті Нью-Гемпшир. Дві години автом, це ж недалеко. Та щось не видко Світлани. Йі, мабуть, тепер зовсім не до нас. Мало того, що "пансіонат", але й дочка от-от на від'їзді. Треба ж її допомогти зібратися в дорогу.

Тому день наш без руху, ото й тільки, що пішли в ліси Олександра Андрієвича та назбиралі там чорниць, та й оце перебираємо, як наші бабуні робили... I це був саме той спосіб спілнання життя в штаті Мейн, який інакше не був би доступний.

А день все таки не без подій. Приїхали гости — вже й подія! Тільки но почали збиратися на вечерю, коли тут на подвір'ї сусід Ярослав із дружиною, той, що забирає накошене тут сіно, а привозить молоко.

Вечеря з хати переноситься надвір, під крислату грушу. Спритно й експертно кладуться дошки на перекладину, лавки на табуретки, довгий стіл застеляється скатеркою — от уже і є де прийняти хоч би й двадцятеро гостей! Е, видко, не одна "партія" гостей перебувала під цією грушевою!

Найближчий сусід нашого господаря, Ярослав — потрійна особистість. Він і біолог з освіти, а на тлі біології — філософ із замілування. Він же й надзвичайно багатогранний господар: дві корови, кролі, свині, яблучний сад. Пишний город постачає навколоїшніх продавців городини. Але, крім того всього, Ярослав ще й працює в сусідньому місті на кораблебудівництві. З шостої години ранку — вже на ногах. От чому, коли в годину відпочинку є слухачі, Ярослав може довго цікаво говорити на біологічно-філософські теми, до самого смеркання. Так і тепер.

А тут уже наступила темна ніч, з усіма зірками, які тільки існують на небі. Таки це близче до Канади! Як вечір, то вже й прохолода, ще й дошкульна, а вдосвіта такі тумани, що близько нічого не видно. Не можна й уявити, в такому тумані опинившись, що як тільки зайде сонце, — всі тумани позникають і знов буде ясний жаркий день.

Третього дня приїхала Світлана. В її поведінці не відчувалося поспіху, напруження. Враження було таке, наче вона не маючи чого робити, заїхала до нас. Тим часом у дома в неї робилося все вихорем. Вже про Білі гори нема й мови, та й нам пора збиратися. Багато тут переговорено, багато цікавого довідалися ми від Олександра Андрієвича, учасника української національної революції. Але він віддає небезпечно багато уваги новим гостям, і давніші... так наче назріває напруження? Ой, краще вшиваймося, щоб установилася тут рівновага!

Світлана ще пробує нас затримати до неділі, спокушає пляжем над океаном, омарами- "лабстерами" (о, і тут "лабстери!"), навіть обіцяє поїхати з нами до Бер Гарбору. Це недалеко, яких сто миль.

— О, Бер Гарбор! Квитки в нас туди!

— Тож не забудьте поїхати на гору Каділлак у Національному Парку Акадії!

1967.

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ
і хатнього устаткування

**ALPHA FURNITURE CO.
LTD.**

1042 BLOOR ST. WEST, TORONTO, ONTARIO

Телефони: 531-5133 і 531-5882

Великий вибір меблів до спалень, їдальнень, кухонь, вітальнень, а також килими, лямпи, столики.

Великий вибір електричного устаткування.

Спеціальність: "Зеніт" і RCA-Victor. Холодильні "Вестінггауз" та інші.

Мугамад РАДЖАБ

У ШКОЛІ

(Уривок з роману "Змалку на селі")

Коли дитина може досягти правою рукою через голову своє ліве вухо, то вже їй, цій дитині, пора й до школи. "Так заведено тут у нас у Сумпур, і по всій країні," — школярі з гордістю говорять малюхам - дошкільнятам. І, якщо вам завтра треба записуватися до школи, то сьогодні ви краще практикуйтесь, ширяючи рукою через вершечок голови.

Я вже міг торкнутися свого вуха вказівним пальцем, як татко уперше повів мене до школи. Пригадую свого вчителя, наче тепер стоїть він переді мною: дебелій, темношкірий, великоголовий, із строгим виразом обличчя. У мене серце б'ється-б'ється, мало не розриває груди. Вчитель нахиляється, записує до книги моє ім'я й вік, прізвище батьків, а також суму шкільних внесків. На столі в нього лежить лозина.

До того часу я собі не міг уявити вчителя. Дома при мечеті в нас був один навчатель ісламу. Він носив чорну сорочку із стоячим комірцем, саронг і ходив завжди босим. А цей учитель, державний службовець, убирався в куртку, що її застібав на гудзички, у довгі штани й нові бліскучі черевики. Так ось до якої персони привів мене татко.

Мені стало легше, як я побачив, що вчитель, хоч і тримаючись із гідністю, розговорився з батьком і розповів якийсь жарт. "Якщо так, — подумав я, — то нема чого дуже боятися".

Татко попросив учителя, щоб той придіяв мені побільше уваги.

"Якщо воно почне бешкетувати, то ви його моєю рукою..." — сказав.

"Не турбуйтесь!" — усміхнувся вчитель, — "у мене з Ріджала вийдуть люди. Ріджале, он там твоє місце," — він указав мені на стіл, що за ним сиділо троє новачків.

"Сердечно вам дякую!" — сказав татко, потім нахилився до мене.

"Лишайся тут, синку. Мені вже й додому треба. А ти додому аж тоді підеш, як пан учитель дозволятиме. Та дивися мені, не грайся на залишниці," — наказав строго.

І пішов. А я лишився з десятками інших дітей. Мені було так сумно, що аж плакати хотілося: де поділися мої добре приятелі, що я з ними грався біля мечеті або у своєму селі Муара? Цих хлопців, що сиділи збоку за столом, я ще не зінав. Вони теж мовчали не наважуючись заговорити першими.

Ми чекали на вчителеве слово.

А він наказав нам сидіти тихо і не рухатися, і покласти руки на стіл. Я згадав татка. Він уже був далеко в дорозі додому. Ой, як мені теж захотілося туди. "Чи ж не краще вільним грatisis в хаті або на березі озера, аніж мовчкі сидіти отут на лаві?" — думав я собі.

Та за кілька днів я призначайся до школи і охоче схоплювався з ліжка раненько, бо в школі з товаришами ми гралися в квача, у футбола,

в гуси-гуси додому, в шахи, крем'яхи, і запускали дзиги.

На мою долю випало велике щастя, що батько вирішив віддати мене в науку. За тих часів багато громадян не пускали до школи своїх дітей, зокрема дівчаток. І це не тому, що не хватало грошей (адже навчання коштувало якихось 15 центів або один тален за рік), а просто не було зрозуміння, що наука потрібна. Унаслідувані від діда-прадіда старі забобони казали, що в пеклі мудрецям, які вміють писати, відрубуються пальці. Така кара відстрашила багатьох від школи.

Той, хто не вірив у забобони, все ж відмовлявся посыпати дітей в науку. Бо на лихій годині, так думав він собі, мучити свою дитину читанням і писанням, коли вона ані в писарі ані на сільського голову не піде.

Багаті люди і торгівці відмовляли своїх дітей від уччення. Бо яка з нього користь? Хіба заробляти гроші, коли виростеш? Так тут тих грошей уже було, хоч відбавляй, в усякому разі було більше грошей, аніж сільський писар може заробити. Тому діти торгівців навчалися змалку лише свого ремесла — торгівлі.

Строгі мусульмани відмовлялися теж. Їхні діти вже могли й писати і читати арабськими буквами і цього було досить, щоб вживати Коран. А Коран стоїть понад усе, казали вони, тому що він веде до вічного щастя у потойбічному світі.

Дівчата не сміли ходити до школи, бо грамоту можна шкідливо вживати для писання любовних листів. Дівчата не можуть самі шукати собі партерів до шлюбу, для цього в них є батьки.

Отак тисячі моїх однолітків з Мінанкабав росли без освіти. На перешкоді до світла й науки їм стояли старші громадяни, люди темні, що й інших тримали в темряві, і щиро вірили — все те на краще. Діди й прадіди були горді створеними стандартами, а самі, неграмотні, відстали від інших народів світу. Вони стоять проти науки й сьогодні, в ці часи, коли шкільні двері широко відкриті. Ще й сьогодні вони відстають від інших народів, бо не вміючи читати, вони не мають змоги прирівняти своє знання до інших. Вони не хотіли прогресу: я це чув змалку щодня. Вони їли по зав'язь, спали м'ягко, — а цього їм було досить. Кожен білий день вчителі мусили ходити по селищах і заохочувати старших громадян, щоб ті посилали своїх дітей до школи.

Кожен ранок перед школою мені давали один бенгол на обід: я звичайно купував смажених пінатів на один типис, і цукру на один типис. У ті часи ще були такі гроши: бенгол рівнявся трьом типисам. За один бенгол ви могли купити три пиріжки. А в базарний день бенгол рівнявся п'ятьом центам. Тоді й пиріг на ринку більшав. Гроши на обід потрібні були колче, бо під час перерви всі інші хлопці показували свої гроши, аби тільки ти мав охоту подивитися. Ділитися обідами увійшло в звичку. Попроси вареного гороху, — і тобі дадуть три-четири горошини: а якщо хто п'є кокосове молоко, — дадуть дві-три ложки молока.

Між нами були і скупарі, що не хотіли частувати нікого, хоч у них і попросять чогось. Були

і щедріші, звичайно діти багатих батьків, які мали що давати. Були й такі, що брали, а давати не хотіли. Під час перерви вони ховалися за кущами або за хатою та там і їли. Були й такі, що давали, але не просили. Як їм що дасиш, вони відмовлялися брати.

За тих часів діти ще не знали про хліб і масло, як тепер по містах. Тоді приносили на обід до школи шматок пирога, або смажених бананів, загорнутих у банановий листок, або, просто, смажених пінатів у кишені. Ясно, якщо ти мав шматок пирога, батьки не давали грошей.

Просити ті гроші в батька було роботою нелегкою. Їх для нас не відкладали заздалегідь. Гроші до останньої хвилини покоїлися в татковім або материнім гаманці. Багато залежало від батькового настрою. Часами він був веселим, помічав нас, кликав до себе і надіяв бенголами. А вже наступного ранку, мабуть, за якимсь турботами, він, здавалося, не бачив нас зовсім. Ми боялися підступити до нього і сумно плекталися до школи. Вже ген далеко за плечима лишався наш дім, а татко все ще не кликав нас, щоб дати нам грошей. Чи не нарочито удавав він із себе такого заклопотаного, я не знаю.

Часами він і гримав на нас. Може через неприємні думки, а може після поганого сну.

— Про які гроші ви говорите? — питав сердито, — ідіть відчепіться від мене.

Такі слова лякали нас, і з важким серцем ми виrushали до школи. Під час перерви, проголодавши, ми мали надіятися на подачки своїх товаришів. Коли-не-коли ми просили грошей у матері. Нерідна мати зразу ж притягала батькову увагу до проблеми. А рідна давала нам щось, упевнivшись що татко все ще був у поганому настрої. З її кишені (жінки в Мінанкабав мають кишенку вшиту в підкладку пояса) щедро з'являлися один-два бенголи.

Мої спогади про шкільне життя не дуже різняться від спогадів інших людей. Тому, може, і не варто було б розповідати про звичайне й буденне. Ми починали в першій класі і кінчали п'ятою — тут нема нічого дивного. Наука сприймалася легко, матеріал був цікавий, практичний і корисний. Ніщо не протирічило здоровому глуздові. Школа нас не навчала ані якихось повір'їв, ані забобонів, ані речей, що були нашому мисленню понад силу сприймання. Зовсім не так, як у школі при мечеті, де ми заучували напам'ять сотні арабських речень, навіть не знаючи, що вони мають значення. І методи навчання в цій новій школі були розсудливі. Тут учитель знов, що дітям подобається, а чого вони не люблять, знов, як прищепити любов до науки. Тут тебе не навчали наосліп, вбиваючи в тобі і душу, і думку, і талант, аби тільки слідувати традиціями предків.

Я пригадую собі один випадок із третьої класи. Якось учитель пообіцяв дати мені лозини за бешкетування. Я, щоб увернутися від цієї болючої церемонії, вирішив залякати вчителя.

— Ви мене не смійте чіпати! — сказав я сердито. — Мій татко розуміється на джудо. Він вам натре вуха.

На мій великий подив, учитель відшмагав мене все одно, та ще й додав:

— А тепер іди і скажи батькові, що розуміється на джудо, хай він прийде до мене.

Удома я поскаржився батькові, нарікаючи, що вчитель не боїться його, що він дав мені лозини, навіть після того, як я його попередив, що мій батько борець. Та тут і татко теж мені дав духу, щоб я, мовляв, не наставляв проти нього вчителя.

Від цього дня я вже більше не жалівся, що б там не сталося. А протягом цілого місяця ще й мої приятелі сміялися з мене, додаючи:

— Ви мене не смійте чіпати, бо в мене батько знається на джудо.

Мені ставало соромно.

Така пригода трапилася не тільки мені. Камал, ще один учень, теж пробував залякати вчителя тим, що його батько був борцем-чемпіоном. Тепер нам обоим було соромно.

Під час читання за неувагу нас карали, ставлячи високо на лаві перед цілою клясою. Ми мусіли стовбичити отак з розкритою книжкою в лівій руці і довгою вказівкою в правій, як той прислужник у мечеті під час читання повчань.

Хто міг таке пережити, не соромившись, коли стоїш на виду у всіх тобі учнів? Але одиншибеник, виструнчившись на лаві, як той прислужник у мечеті, почав раптом співати сильним голосом: "Ми-ир з ва-а-ами!"

Всі засміялися, крім учителя.

Переклав з індонезійської Євген Гаран.

Автор цього уривку Мугамад Раджаб народився 1913 року в центральній Суматрі серед народності, що звуться мінанкабав. Таких народностей, розкиданих на 3.000 островах Індонезійського архіпелага, нароховується яких 300. Вони різняться мовами, звичаями і неписаними законами; але Мінанкабав відзначаються кількісно і своєрідністю культури. Свого часу, за середньовіччя, вони сприйняли буддизм і досягли високого рівня цивілізації, свідками чого є руїни стародавніх монастирів і давні документи, писані старо-малайською мовою або санскритом на камені або металі. Пізніше мінанкабав сприйняли Іслам і ще й досі лишаються строгими мусульманами. Але цікава річ, ані тенети будизму ані іслам не зрушили основи, що на ній стоїть соціальний устрій цих людей — своєрідна форма матріархату. Тут мати керує родиною, а прізвище і господарство передається від матері до дочки, а не від батька до сина.

Свої твори Мугамад Раджаб пише на Багаза Індонезія, що є офіційною мовою молодої республіки.

Є. Г.

СЕРЕД ПРИЯТЕЛІВ

— За що ти притягаєш Петра до суду?

— Та він же мене ослом назвав.

— А чому ж ти не ображаєшся, коли я тебе так називаю?

— Ти — то річ інша. Ти мене з дитинства знаєш...

СОРОК ЛІТ НАУКОВОЇ ПРАЦІ

Учітесь, брати мої,
Думайте, читайте...
Т. Г. Шевченко

Цей заповіт генія українського народу в повній мірі здійснив син того ж народу, Павло Григорович Шулежко.

Народжений у селі на Полтавщині, в козацькій родині, майбутній науковець вирішив якнайглибше засвоїти знання, що давала тодішня середня й вища школа. Правда, самого вирішення ще було не досить, прислужились і непересичні здібності П. Г. Шулежка, які зразу поставили його в число відмінників навчання.

Спочатку він закінчив індустріальний інститут у м. Полтаві й одержав диплом інженера-будівельника міського та сільського господарства.

Після 5-ти років праці на інженерських посадах і в Науково-Дослідчому Інституті Громадських, Промислових та Інженерних споруд, вступив на 2-ий курс фізико-математичного факультету (математичний відділ) Харківського державного університету, який закінчив у 1936 р. з оцінкою "відмінно".

У тому ж році П. Г. Шулежко тримав конкурсні іспити в аспірантурі і, не зважаючи на те, що не належав ні до партії, ні до комсомолу, був прийнятий.

У 1938 році одержав звання старшого наукового робітника, а в 1936 р. закінчив аспірантуру й, захистивши дисертацію, одержав звання кандидата фізико-математичних наук, що в європейському й американському розумінні дорівнює докторові.

Чому П. Г. Шулежко ще до закінчення аспірантури став старшим науковим робітником? Бо він уже тоді мав 25 друкованих праць.

За час перебування в аспірантурі П. Г. Шулежко він науково-дослідну й педагогічну працю, а з 1938 р. вже був доцентом Харківського державного університету на фізико-математичному факультеті.

Після закінчення аспірантури, Міністерство Народної Освіти УРСР призначило П. Г. Шулежка на професора Кременчуцького педагогічного інституту, але Харківський державний університет не хотів розлучатися з молодим ученим і домігся залишення його при тому ж університеті.

Починаючи від 1927 року, проф. П. Шулежко інтенсивно включився в науково-дослідну працю й до цього часу опублікував (різними мовами) понад 80 наукових праць і 15 рецензій.

Нема змоги в короткій статті перерахувати всі ці праці. Досить буде зазначити, що праці П. Г. Шулежка згадувалися в таких неперіодичних виданнях:

1. "Строительная механика в СССР" за 1917-1957 г. г.
2. "Математика и механика в публикациях Академии Наук СССР".
3. "Механика в СССР за 40 лет".
4. Книга проф. д-ра Безухова "Теория упругости и пластичности", издание 1953 г., Москва.

5. "Обзор работ по теории изгиба толстых и тонких плит, опубликованных в СССР" — статья проф. д-ра Г. Ю. Дженалядзе.

Тут маємо підкреслити факт, що і в СРСР, де безсумнівно знають, що П. Г. Шулежко емігрував звідти за власним бажанням, не можуть скинути з рахунку його наукової ваги, "замовчати" праці вченого.

Так само згадують праці П. Г. Шулежка американські, англійські та німецькі вчені, покликуючись на них, як на певний авторитет.

Регулярно друкуються рецензії на опубліковані праці проф. П. Шулежка в таких журналах:

1. "Applied Mechanics Reviews" (U.S.A.).
2. "Building Science Abstracts" (England).
3. "The Engineering Index" (U.S.A.).
4. "Physics Abstracts" (U.S.A.).
5. "Mathematical Reviews" (U.S.A.).

6. "Реферативный журнал Механика" (Акад. Н. СССР, Институт Научной Информации).

7. "Реферативный журнал Математика" (Ак. Н. СССР, Институт Научной Информации).

Реферативні журнали інших країн також змістили огляди праць проф. Шулежка.

Профеоср П. Шулежко, перебуваючи на еміграції в Німеччині, був керівником катедри теоретичної та будівельної механіки в УГТІ, а в кінці 1948 року виїхав до Австралії, де спочатку працював як інженер-дослідник в гідроелектриці, а з 1953 р. як лектор університету.

В 1959 році проф. П. Шулежко прибув до Північної Америки і був прийнятий на працю в Рочестерський технологічний інститут, за рік діставши звання повного професора. Там він викладає й досі, веде спеціальний курс вищої математики, механіки твердих і деформованих тіл, інженерної механіки та теорії еластичності.

Ми ще майже не згадали про участь проф. Шулежка в українському житті. Після праці в УГТІ, він був головою НТШ в Австралії і заступником президента світового НТШ. Був членом Урядової Кваліфікаційної Комісії для інженерів - чужинців, де домігся визнання УГТІ, як високої школи, що дірівнює іншим університетам світу. Є заступником директора МПЛС НТШ та членом Української Вільної Академії Наук у США.

Українська висока школа теж належно оцінила наукову діяльність П. Г. Шулежка і надала йому звання доктора технічних наук, а пізніше — найвище наукове звання: доктора наук гоноріс кавза.

Проф. П. Шулежко є членом американської Асоціації Університетських Професорів, Об'єднання інженерів та інших наукових організацій. Біографію, дані про наукову діяльність та фото проф. Шулежка вміщено в книзі "Leaders in American Science", Vol. 7.

Короткі дані про наукову діяльність проф. П. Шулежка подано також в: "American Men of Science", 11th Edition 1967, Vol. 4900.

"Who's Who in the East" — 1939.

"Who's Who in American Education" — 1969.

"Dictionary of International Biography" — 1969, Vol. 493.

Останній довідник помістив відомості про вчених 105 країн світу. Тепер же маємо вістку, що незабаром (у травні ц. р.) має вийти в Англії книга з біографіями й портретами 2.000 найвидатніших науковців світу. І в це число входить наш професор.

Дехто з працівників науки й мистецтва, на жаль, відцуряється свого національного імені, мовляв, це не має особливого значення й треба мислити світовими категоріями, уникаючи категорій льокальних...

Ні, це не так. Кожен народ має своїх, визнаних світом, діячів, і було б дуже прикро, коли б ми "подарували" комусь нашого науковця. Та він і сам ніколи й ніде не відмовлявся від своєї національної приналежності, навпаки, підкреслював її й беззастережно лишався вірним українству.

Ім'я проф. П. Г. Шулежко робить честь усьому народові України, з якого він походить. Тож привітаймо сердечно нашого являта й побажаймо йому довгих літ і плідної праці на науковому полі, бож наук, висоти її, є наймогутнішим рушієм загальнолюдського прогресу. Наука наближує людину до оланування ні лише технічних, а й духовних цінностей. Наука розбиває недолугі праг-

нення різних політичних і лженаукових авантурників — підкорити собі, своїм впливам цілі народи.

Ми, українці, більш ніж будь-який інший народ, потребуємо свого самоствердження, і в нашій багатовіковій боротьбі за це самоствердження такі особистості, як проф. П. Г. Шулежко, роблять неоцініму прислугу, вносять найкоштовніший вклад в арсенал духової зброї поневоленої, але не скреної України.

Володимир НЕРОДЕНКО

Розповідає народний календар

ЧЕРВЕНЬ

Весна проминула, а красень Червень всім привів літо. Буяє цвітом і зеленню Земля. Та літо не зняло турбот у селянина. Ще сіють льон, гречку, а на городах пересаджують огірки, пізньо капусту, полють бур'яни, підгортають...

А колись початок Червня ще збігався з гарним трудовим звичаєм — білінням полотна. Як тільки вкривались цвітом сади, збирались біля річок, озер чи ставів дівчата і жінки. Зелені береги розквітувались довгими полотнищами, широкими рядами, які ставали білішими снігів, ніжнішими вишневого цвіту.

Сонце й вода, світло й темрява, життя і смерть — стихії і явища вічної боротьби, які щохвилини нагадували про себе людині, збуджували її думку. Мудрували над незрозумілими чинниками життя, походженням світу... Життя і навколоїшня природа були основним тлом, на якому розвивались події, килимом з прекрасним, неповторним візерунком.

Знайшов Білобог Землю, пригрів її, освітив ясним сонцем, вона до нього пригорнулась, усміхнулася і народила прекрасних синів та дочок. Та не дав спокою супостат Чорний, налетів круком на Білобога, вирвав у того перелякану Землю, затис її в своїх обіймах. Що мала робити Земля? З переляку народила вона цілий гурт чорнобожичів і впала в океан-море, яке з горя наплакав Білобог. Жалкував Білобог за Землею, бідкався з дітьми за матір'ю, а Чорнобог тим часом захопив у Білобожичів їхнє море і віддав своєму синові, якого з того часу так і прозвали — Водяник.

Щоб утамувати горе Землі прикрасив її Білобог зелено-цвітом, звірями й пташками, пустив у ріки й озера риб і раків і всіляку живність...

Не давав спокою Чорнобог ні білобожичам, ні своїм дітям, що жили у Землі. Підняв він води окиян-моря, хльоснув зливами і дощами, роззіявся повенями (і все то примусив робити Водяного з синами-вітрами), відділив Землю від білого світу. Не під силу така виправа стала Чорному, не скорилася Земля з дітьми перед зухвалом, став до бою Білобог, відігнав він Чорнобога і від землі і від води.

Так, мабуть, було б і до наших днів, якби Дідові, одному з старших синів Білобога, не вдалося піднятись над океаном-морем. І побачив той

прекрасний простір, безмежну водяну стихію, що відсвічувала батьковим світом. Пірнув Дід до матері Землі, розповів про все. Захотілося Дідоді створити ще один світ, попросив він у Матері землі. Виринув з пригоршнею землі Дід на світ Білобожий, попросив благословення у батька. Сподобалось Білобогові синове бажання і дав дозвіл на новий світ. Бачив і чув усе Водяник. Завидьки взяли його, що не він усе це придумав, хоч вперше побачив світ над своєю водою. Захотілося і йому мати благословенної Білобогом землі.

Тільки но Дід сійнув землею, як Водяник прихопив грудочку землі й собі... Куди сковати? Скоренько поклав землю в рот під язик...

А Дід сіє землю. Розіслалася вона по окиянському широким рівним степом, безмежним рівним простором. Усе так би й було, якби не ота грудочка землі, що заховав її Водяник. Росла земля, не було Водяному сили далі тримати в таємниці свій злочин. Почав він випльовувати вкрадену землю, зіпсував всю працю Дідову: вирошли з тої землі гори на землі, острови і скелі в морі, далекі землі в окиян-морі.

Лежала гола земля серед окиян-моря, чорніли темні гори, а над усім цим стояв ласкавий світ Білобога. Сумно стало Дідові, пірнув він до матери, щоб та допомогла йому прикрасити його володіння. Попросила Земля у Білобога насіння для Діда, але той дав синові лише одну зернину.

Скопав син грядку, посадив зернинку. Стало рости з тої зернини деревце, розрослося воно, вкрилося зеленим листом, зацвіло. Легіт розніс над усіма просторами Дідової землі його пающі. Вродило деревце Дідові багато насіння. Почав він посівати землю новим зерном... Посіяв його Дід по всій землі. Проросло те насіння різним деревом і травою, звіром і птицею, попливло в воді рибою. Здивувався Дід, а потім зрадів, коли побачив, що його земля стала такою ж прекрасною. Кинувся Дід шукати своє деревце, але воно загубилось серед інших. Та не тільки Дід шукав те білобогове деревце, знайти дерево життя хотів і Водяник. Поки вони бігали та шукали, розрослось тих дерев стільки, що знайти чарівний бузок — Боже деревце — було не так просто. Яким тільки цвітом не цвів бузок! А який з них чарівний? Почали ламати гілля, щоб знайти диво-дерево, бо воно не в'яне, бо з тої гілляки обов'язково щось нове виросте...

Давно все те було, проте люди пам'ятали про справи їх далекого праща. Ще багато цікавих явищ і подій нашарувалось опісля до цієї пригоди, та все ж основне ество зелених святок клечальної неділі, що святкується нашим народом в червні, полягає в прикрашенні своєї оселі, садиби зеленим гіллям, запашною травою...

За зеленими святками криється ще одна велика справа — всенародне травозбирання, що було колись основним джерелом ліків, народної медицини. Саме з клечальної неділі починалося збирання леп'яшнику, любистку, кропиви, звіробою, золототисячнику, м'яти, кульбаби, папороті, молодила, подорожника, рути, полину... А по-

лин — то чарівна рослина! Зараз в аптекі ви можете купити полин, щоб полікувати шлунок, поганіши свій апетит.

Ще зовсім недавно в селі жодна дівчина чи жінка не виходила на зелені святки без полину з хати, ні одна не пішла б в поле, не кинувши стеблини полину в воду, не набирала води... Чому? Полин мав велику чарівну силу саме на клечальну неділю, коли розпочиналось велике свято в прекрасному фантастичному світі нашої мітології.

На клечальній неділі з свого далекого раю на землю виходили прекрасні Нави, Мавки, Криниці, Берегині, Літавиці, Огнєвиці, Лоскотерки... Русалки клечальної неділі вранці виходили з води. Бродивіші за людей, голі, з прекрасним довгим волоссям. Нави плавали в річках і ставках. Мавки гойдалися на гіллях дерев, на цямринах сиділи статечні Криниці, в полях шугали веселі лоскотарки, в горах і долинах носились Літавиці й Огнєвиці. Горе тому було, кого зустрінуть Лоскотарки в полі, або причарує прекрасна Криниця...

Рятівкою проти всього царства народної мітології був чарівний полин... Заховай полин під пояс, або під пахвою і ніяка русалка чи Водяник тебе не зачеплять... А якщо хочеш побачити волооку Мавку чи може Лоскотарку — любисток може допомогти.

Червень місяць чарівний... Він дивує всіх своєю красою, теплими вечорами, прекрасними дівочими піснями, пахощами квітучих трав, ніжним вуркотанням закоханих. Починається гаряча пора збирання. Задзвенять, заспівають коши на луках, за косовицею піде гребовиця, з веселими й широкими піснями, як безкраї простори, виростуть копиці, запахне на стодолах духмяним сіном. Червень дарує людям найдовший день і найкоротшу ніч, в червні відбувається поворот сонця на зиму...

(“Ранок”, червень, 1968. Київ)

НОВИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ У ТОРОНТО

Останніми роками в колах так званого “Визвольного фронту” з'явилися ознаки, які можна було передбачати, але важко визначити: оздоровлення чи... розклад. Справа в тому, що серед цієї організації, яка добре розбудована, добре зорганізована й цілком централізована з'явилися молоді освічені люди, які виявляють невдоволення. Цілком нормально — люди не тільки вирошли в Канаді, а часто вже й народилися в Канаді, здобули тут освіту, звички до демократичного способу життя і зустрічують невдоволення станом організації.

Таке явище в організації, яка не дозволяє на вияв своєї власної думки особі, можна оцінювати по-різному: ознака оздоровлення організації і ознака її розкладу. Залежатиме від проводу: урахує він нові часи й потреби зміни, чи з'ігнорує їх і тоді неминуче прийде розклад — частина людей відсіється або, у кого не вистачить відваги на від-

сів, перейдуть в пасив і лишатися лише формальними членами, платниками партійних податків.

Сьогодні можна ствердити і перше, і друге: відбувається відсів і провід іде на поступки, хоч і дуже опирається.

У середу 11 червня відбувся перший вечір новоствореного клубу "Сокіл", що існує в будинку Українського Дому на вул. Крісті. Це була зустріч членів клубу з образотворчими мистцями і запрошеним громадянством. Зустріч відбулася у світлиці клубу "Сокіл" в Українському Домі.

У запрошені сказано, що відбудеться коктейл і зустріч "членів клубу та гостей з українськими мистцями Торонто". По коктейлі — панель за участю мистців: А. Бабича, І. Бельського, М. Бідняка, М. Левицького, П. Магденка, Гал. Новаківської, д-ра Б. Стебельського та О. Теліжина на тему: "Українське образотворче мистецтво — реалізм чи абстракт?"

Могло б це виглядати дуже добре: бандерівці дозволили своїй молоді на власну організацію і власну думку, отже — демократизацію. Чудово! Можна буде розмовляти з молоддю, дискутувати з нею, можна чекати змін у громадському житті. Та ці всі надії розвіються, коли звернеш увагу

на офіційну програму клубу "Сокіл", яка розіслана людям. На ній з лівого боку підпис: "За управу від. ЛВУ: Ю. Шимко (голова)", а з лівого боку: "За управу клубу "Сокіл": С. Кузь (голова), Ю. Спольський (заст. голови)". Отже, клуб "Сокіл" настільки залежить від ЛВУ, що навіть програму підписує ім голова філії ЛВУ в Торонті. Отож, на "визвольному фронті" без змін...

Магістер Ю. Шимко — один з тих, що виступали на ювілії "Гомону України" і я писав про них, що молоді не показали нічого свого, а дивились на світ через "старі окуляри". Він же й голова філії ЛВУ. Я тепер уже побачив його зблизька, познайомився з ним. Це присмна молода людина, робить враження добре вихованого чоловіка намагається скинути "чужі старі окуляри", хоч це йому не вдається покищо.

Він вечір відкрив і ним керував. Заявив на початку, що панель не відбудеться, деякі мистці не прийшли, інші відмовились, тому розмова відбудеться у формі запитань і відповідей. Сам же поставив цілий ряд питань мистцям. Пізніше дозволено ставити питання й публіці. З панелю нічого не вийшло. Та й вийти не могло, бо сама тема виключала будь-яку дискусію — на цю тему можна було говорити, що хто хотів і скільки хто хотів. Так і сталося.

Не хочу називати імен, тим більше не хочу ображати мистців, але вони здебільшого не виявили ані теоретичних знань, ані витримки, ані толерантності до своїх інакомислячих колег. Відчувається поділ на мистців-господарів і на мистців-гостей, себто частина з них говорила дуже впевнено і з викликом, а частина поводилася досить скромно.

Частина хотіла будь-що "вкусити за хвіст" реалістів, орудуючи такими виразами, як "соцреалізм", "натуралізм" і т. д. При чому виявляли повну непоінформованість про ці речі, бож відома істина, що соцреалізм дуже мало має спільногого з реалізмом, а натуралізм, якби він був в СРСР то вважався б злочином, бо там уже все життя підкращується. Та припустімо, що в СРСР справді процвітає чистісінький реалізм, то чи це значить, що мистець на еміграції має право на нищення свого колеги-українця за те, що він працює в реалістичному стилі?

Крім того, з мистців ніхто не додумався до такої елементарної істини, що в кожному стилі можуть бути створені великі твори, якщо мистець (з усіх ділянок мистецтва, включно з літературою!) виявиться талантом. А тим більше генієм.

До того ще треба додати, що так званий "абстракт" майже всі мистці розглядали як мистецький напрямок, хоч навіть у першій-ліпшій енциклопедії можна знайти, що так зване абстрактне мистецтво не стиль, а лише переходовий етап до нового стилю, який може з'явитися, а може й ні...

Говорилося чимало про волів, про кібернетику, про трипільську культуру і т. д., закликалося іхати в мистецтві не волами а автами... Все це викликало лише посмішку.

Один з мистців, сказав, що з присміністю дивиться на майстерно створений портрет Леніна, а з огидою на "неграмотно наляпану фарбу на портреті Шевченка"... Це сказав мистець з кіл

ЛВУ. І кілька разів повторив це. Та він забув по-передити (бодай себе самого!), що невдало "наляпана фарба" ніколи не була мистецьким твором і зона ніякому розглядові й порівнянню не підлягає. Подруге, він виявив себе стовідсотковим формалістом і матеріалістом, для якого ідея твору не існує взагалі. Можна б було запитати: а якби якийсь мистець "дуже вдало наляпав фарби" і зобразив ними купу сміття (чи й чогось іншого!), то він би й тоді за любки порівнював би цей портрет з невдало зображенім Шевченком?

Відома істина: "На початку було слово", себто ідея, думка. Без ідеї ніякого твору не створиш, хоч як би досконало не поклав фарби...

Якийсь католицький священик (на жаль, не знаю його прізвища) домагався вяснення саме ролі ідеї в творі, але відповіді на свої питання не одержав.

На вечорі переважно знецінювалось усе, що мало національний ґрунт, і піднімалося все, що **ніякого** ґрунту не мало, або в ліпшому випадкові походило з чужого ґрунту. Словом, це був змарнований вечір. А темпераменту інколи було аж дуже багато. Часом він переходить у злобу. Пригадую собі, як ми, на початку, боролися з цим у "Козубі". Я сам не раз закликав гостей "Козуба": "Говоріть усе, що тільки хочете, але не лайтесь, а смійтесь". Ми на це витрачали багато енергії, але свого добились — у "Козубі" злоби не помітно, хоч часто бувають кардинальні розходження в поглядах.

Присутніх (разом з мистцями) — 52 особи. З приємністю стверджуємо, що було яких 90 відсотків молоді. Нічого та молодь не скористала з вечора і ще перед його закінченням почала розходитись. Ведучий вечора, магістер Ю. Шимко, злякався і формально закрив вечір, продовжуючи дискусію "у вужчому колі". Я скористав з формального закриття й теж пішов, тому, що було потім, сказати не можу.

Якщо управа клубу "Сокіл" не зробить негайних висновків з першої спроби, то клуб успіху не матиме. Мені здається, що більшість мистців теж з вечора не вдоволені. Тим більше, що кожен з них бачив, що клюб то ніби самостійна одиниця, але навіть на програмках є підпис голови ЛВУ. Щастя хіба в тому, що цей голова філії ЛВУ досить витриманий і тактовний. Але однак "партія веде".

З наших редакторів я був лише один. А це свідчить про те, що преса не вірить у "всесукаїнськість" і незалежність від партії клубу "Сокіл".

П. Вол.

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College Street Tel.: LE 45545
(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок.

● ПЕРЕРІБКИ.

● НАПРАВИ

● ПОВНА ГАРАНТІЯ.

ПОЛІТИЧНИЙ КОМЕНТАР

ПЕКІН ВИСУВАЄ УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У СВОЇЙ ВІЙНІ З МОСКОВСЬКИМИ ПРОТИВНИКАМИ

Стаття Романа Рахманного в "Монреал Стар", 10 травня, 1969

Впродовж своєї історії Україна постійно була предметом суперечок між її могутніми сусідами і то частіше, ніж будь-яка інша країна Європи. У старовину монголи, угорці, поляки, турки і москвини висували свої претензії до України. В новіших часах — нацистська Німеччина і радянська Росія схрестили свої мечі за цю територію.

Сьогодні комуністичний Китай обережно включається в це суперництво та систематично піднімає українську проблему проти своїх ворогів у Кремлі.

На світанні економічних і політичних суперечок між цими двома комуністичними велетнями Пекін не поспішав використовувати недолю пригноблених українців (чи будь-якої іншої східньо-европейської національності) в СРСР, як підойму в дедалі гіршаючих стосунках з Москвою. Труднощі, спричинені окупацією Тибету китайськими військами, поставили Пекін у складне становище. Був рік 1959.

Однак китайські стратеги не могли переочити того, що росіяни зміцнювали райони вздовж радянсько-китайського кордону, а зокрема райони напроти провінції Сінь-Дзян. Застосовуючи широко пропагандивний улюблений план Мікити Хрущова про перетворення "цілинних земель Казахстану" в пшеничні родючі лани, російські стратеги переселили близько одного мільйона молодих українців, білорусів, литовців, естонців і латвійців саме в той район. Обіцянками про кращі заробітні платні, погрозами й суворими адміністраційними заходами здійснено цей проект так, що він був своєрідним бюрократичним успіхом.

Таким чином досягнуто дві цілі. Поперше, непокірні не російські республіки дещо приборкано, бо виселено звідтіль багатьох потенційних бунтарів проти кремлівського володіння. Подруге, "м'яке підчєрев'я" Радянського Союзу, Центральну Азію, зміцнено так, що якоюсь мірою вона зрівноважує індустріально розвинutий Сінь-Дзян, з якого перемандровують сюди й туди тамтешні номади.

Коли однак ідеологічні питання переважили всі інші спірні проблеми між Пекіном і Москвою, тоді китайські комуністи почали додавати до свого словесного арсеналу теж обвинувачення Росії в здійсненні не марксистської національної політики супроти національних меншостей. Українське питання висунено в дуже відповідний час. Коли СРСР відзначав 50-ліття більшовицької революції, радіо Пекін інформувало своїх слухачів у СРСР про "Схожі на фашистські концтабори" в Російській СФСР, де ув'язнено ще й досі багато українців.

Після цих і подібних пропагандивних сутичок, що, мабуть, не дали великих результатів, два су-

перники вступили у збройний конфлікт, Зудар на ріці Уссурі цього року був справді кривавим на бітві для... таких близько посвячених ідеологічно країн. З того часу обидві сторони намагаються витиснути з цього випадку якнайбільше пропагандивного "соку".

Кремлівські лідери силкуються наздігнати й перегнати китайців, зацікуючи громадську думку України та викликаючи патріотичні почуття в кожному прошарку всерадянського суспільства. Тому недавно випущено на волю Вячеслава Чорновола, який після 18-місячного ув'язнення, він у 1967 році посмів всупереч радянській владі звітувати про таємний процес і засудження інтелектуалів в Україні.

Поряд з цим "Літературна газета" в Москві зробила небувалий крок і надрукувала (12 березня 1969) фотознятку пам'ятника на могилі погиблих радянських воїнів на ріці Уссурі. Читач уже із самих прізвищ на могильній плиті пересвідчується, що приблизно половина тих воїнів — українці.

Опісля Пекін встрянув із своїми далекосіжними обвинуваченнями. У радіограмі, спрямованій до Рад. Союзу, а згодом у спеціальній статті, надрукованій у журналі "Пекін Рев'ю" від 4 квітня, китайці обвинуватили Кремль просто в послідовному застосовуванні шовіністичної політики царів: "Фашистський біль терор шаліс сьогодні в радянському суспільстві", сказано в статті, під значучим заголовком — "Соціал-фашистська тиранія нових царів".

Українці славляться як завзяті воїни і видали з-поміж себе талановитих військових командирів. Згадати б хоча маршала А. Гречка, маршала К. Москаленка, маршала Андрія Єременка (захисника і визволителя Сталінграду) або пок. маршала Р. Малиновського, який у 1945 році командував дуже справною операцією проти японської Квантунгської армії. Всі вони відомі не лише європейцям, але й китайцям. Відомі ім теж українські партизани, які здигнули собі видне місце в історії повстанських рухів своїми подвигами як проти нацистської Німеччини, так і проти радянських росіян під час і зараз після другої світової війни.

Було б нерозсудливо викликати обурення цього воювничого народу і мобілізувати його "по невідповідному боці фронту" у радянсько-китайському геенному конфлікті, коли (і якщо) він виникне. Цим пояснюються подвійний підхід кремлівських стратегів, які намагаються втихомирити українців цукерком "лібералізації" і водночас збудити в них ненависть з приводу "китайських жорстокостей".

Китайці, з свого боку, можуть незабаром пожвавити свої словесні атаки і підкреслювати, що нинішні лідери в Москві намагаються обезсилити українців шляхом висування їх на фронтову лінію проти китайців — прогресивнішої та дружнішої нації, ніж Росія. Мабуть, китайські стратеги обмірковуватимуть тепер серйозніше справу поки рішаться на атаку на позиції, боронені не росіянами, щоб таким чином не загнати їх, всупереч їхнім бажанням, в обійми російського ведмедя.

Канадські українці мали постійно моральні застереження щодо наміру Канади встановити дипломатичні стосунки з Червоним Китаєм. Сьогодні

они розпочинають обмірковувати це питання з іншої точки зору. Приналежні дехто серед них добачає користь у можливості доведення до уваги ще однієї країни правдивих фактів про Україну. Українці можуть ще мати зовсім несподіваного союзника саме в комуністичному Китаї.

Примітка редакції. Роман Рахманний є автором ряду статей на українські теми в англомовній пресі Канади. Впливовий щоденний часопис "Монреал Стар" (суботнє видання має чверть мільйона примірників тиражу) вмістив минулого року статтю Р. Рахманного про українських вільнодумців (Чорновола, Дзюбу, Караванського та інших) та на чотири місяці перед окупуванням Чехословаччини військами СРСР і його союзників підкреслював факт: ліберальні кола радянського суспільства остерігали ліберальних компартійців Польщі, ЧСР та Угорщини перед нарощанням традиційного російського курсу в політиці Кремля.

СЛОВО МОЛОДИМ

Олег ВАЛЕР

ПЕТЛЮРА Й ПЕТЛЮРІВЩИНА

Від редакції. 23 травня ц. р. український народ відзначав 90-річчя з дня народження президента й Гол. Отамана військ УНР Симона Петлюри. По всіх українських громадах в усіх країнах світу, де тільки є українці, відбулись урочисті збори й концерти, присвячені цій події. У Торонто в православній громаді св. Володимира, де провід цього року (на честь громади!) довірено молодим людям, переважно вихованцям ОДУМ-у, теж відбувся такий концерт. Доповідь на ньому прочитав студент Торон토ського університету (тепер складає магістерські іспити) одумівець Олег Валер. Нижче друкуємо цю доповідь повністю, як доказ того, що українці Канади виховали собі надійну зміну.

Переглядаючи українську радянську енциклопедію, видану в 1963 році в Києві, я зауважив те, що щойно на 48-ім році існування т. званої "радянської влади" видано згадану енциклопедію українською мовою, яка мала б бути книгою знання для громадянина Української Радянської Соціалістичної Республіки та підручною книгою для молодших і старших студентів. Але, не це мене здивувало!

Доводилось мені студіювати з різних наукових публікацій, приходилося шукати за різними науковими довідками по різних енциклопедіях, виданих у Канаді, США чи в Англії. Усі ці видання, opracовані в строго науковій об'єктивності, або хоч наближені до об'єктивності в певних політично-спірних гаслах. Науковий твір не може бути фальшивим, не може він бути книгою неправди і перекручень, бо тоді такий твір розминеться зі своїм призначенням і залишиться лише дешевим бруковим твором. До такого погляду дійшов я, коли поцікавився 11-им томом Української Радянської Енциклопедії, розкривши її на сторінці 110-ій, де є пояснення до слова "Петлюрівщина".

Історію нашого народу доводилось вивчати мені таки в українській школі та на курсах українознавства при нашій Катедрі св. Володимира, додатковий історичний матеріал приходилося вивчати вже самотужки. Одне, що мені залишилось в пам'яті, це об'єктивність подаваного до вивчення історичного матеріалу. Навіть у відношенні до різних ворогів нашого народу, хоч якими були вони нещадними супроти нашої Батьківщини, підручники історії та й самі викладачі, дотримувалися строго певних форм у викладах.

Історичні факти залишаться тільки фактами, хоч на обставини та причини їх заіснування можна мати різні погляди і можна їх насвітлювати відповідно до своїх вимог.

Але, прочитавши згадані пояснення до гасла "Петлюровщина", я зрозумів, чому по всій сучасній радянській пресі та публікаціях аж кишиє від слів "Петлюра", "Петлюровщина", "буржуазна Директорія" і подібних, хоч від того часу, коли наш народ був "Петлюрою й Петлюровщиною", минуло вже 50 років.

Мабуть і в наступних 50-ох роках кожний українець і українка в Україні будуть тільки "petлюровцями" в очах російського окупанта.

Радянський історик, співробітник УРЕ, ось що написав про славної пам'яті С. Петлюру та його визвольний рух: "Основну соціальну базу Петлюровщины становили українська міська буржуазія та куркульство. Ідейними натхнениками "Петлюровщины" були націоналістичні партії, що демагогічно іменували себе "демократичними" і навіть "соціалістичними" — українські соціал-демократи, українські есери, соціалісти-самостійники та інші. Всі вони відображали прагнення української буржуазії використати революцію для того, щоб зосередити в своїх руках державну владу на Україні і тим самим забезпечити собі монопольне право на експлуатацію трудящих. Прикриваючись націоналістичними гаслами "незалежність і самостійність", petлюровці намагались відірвати Україну від Росії..."

...В 1922 році petлюровців остаточно ліквідовано. Сам Петлюра переховувався в Парижі, де в 1926 році його вбив єврейський буржуазний націоналіст Щварцбарт з метою пімти за численні єврейські погроми, вчинені petлюровцями на Україні".

Вистачить навіть цієї короткої цитати, щоб виробити собі образ дійсності, яка відзеркалює відношення окупанта до України та її народу. Скільки ж найкращих синів і дочок нашого народу, життя своє віддали "намагаючись в рядах petлюровців відірвати Україну від Росії", щоб забезпечити своєму народові право на незалежність і самостійність.

Яким облудним є чергове ствердження, що "Петлюра переховувався в Парижі, де в 1926 році його вбив єврейський буржуазний націоналіст Щварцбард". Якщо факт убивства, який розглядався французьким державним судом, і цей суд, називши достатню кількість доказів про обставини вбивства сл. п. Симона Петлюри, ствердив пов'язаність убивника з радянськими чекістами, перебуваючими в Парижі, то як же мілко-переконуючим є твердження радянських істориків, що убив-

НОВІ ДНІ, червень, 1969

цею Симона Петлюри був "єврейський буржуазний націоналіст"!

Фактом зсталося те, що слова "Петлюра" і "petлюровщина" в підрядянській дійсності стали означенням ворога ч. 1, і боротьба з усіма тими, що служили в рядах українських національних збройних силах чи були чим-будь пов'язані з визвольним рухом, була нещадною та забрала багато невинних жертв.

У противагу російському осудові Симона Петлюри, тут треба навести слово д-ра Джона А. Армстронга, професора політичних наук Вісконсін університету (цитую за "Юкрайніен Нешоналізм"): "Симон Петлюра своїми військовими здібностями, набув такої слави в цім періоді (себто в часі визвольних змагань) серед українського народу, що його ім'я від того часу стало символом у боротьбі за національну незалежність".

Автор книжки "Soviet Politics and the Ukraine", Robert S. Sullivan, виданої в 1962 році в 40-ліття большевицької революції, про petлюровців пише: "У роках 1926-27, в часах так званої українізації на Україні, "petлюровці" просякли в шкільництво, стараючись посльовувати вплив комуністичної партії на народ, рівночасно збуджуючи в народі почуття національної гордості".

В іншім місці цієї самої книги Сулліван пише: "Українізація — це petлюровщина", так висловився Зінов'єв на 15-ім з'їзді Всесоюзної Комуністичної Партиї большевиків та на пленумі її Центрального Комітету, обвинувачуючи Скрипника і рух українізації в "petлюровщині". Так думають чужинці про С. Петлюру та про його ролю у визвольних змаганнях.

Автор найкращої біографії Симона Петлюри, професор Василь Іваніс, у кінцевім розділі "Симон Петлюра — Президент України", мабуть, висловився за всіх "і мертвих, і живих, і ненародже-

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD. & SERVICE STATION

945 BLOOR ST. WEST TORONTO, ONT.

24-ГОДИННА СОЛІДНА І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і naprawа форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте
ОЛІВУ В НАС.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551

Уночі: RO 2-9494

них земляків" наших в Україні і не в Україні перебуваючих: "Президент України С. Петлюра забитий в розквіті віку, йому було лише 47 років. Ця мученицька смерть фізично знищила провідника українського народу. Ідея його ж стала ще більше живучою й голоснішою, ніж була за життя. Петлюрівщина серед українців заступила мазепинство. Якщо за мазепинство загинули десятки тисяч ліпших синів України, то петлюрівщина не тільки скроплена невинною кров'ю самого основника, а ще й полита густо кров'ю багатьох мільйонів найкращих патріотів. І ще й сьогодні чути зойки мільйонів отих петлюрівців під землею й на поверхні в численних концентраційних таборах Сибіру, далекої Півночі та по в'язницях безмежних просторів Советської імперії. Петлюрівщина стала символом боротьби за незалежну українську державу. Скільки не намагався провідник єврейства заплатити ім'я Петлюри, зогидити його ідею, — він і його ідея для українського народу залишаться кришталево чистими й святими. Немає більшої жертви, як віддати своє життя за Батьківщину! I Петлюра його віddav".

Нехай же ім'я Петлюри та ідея Петлюрівщини остануться назавжди з нами і з нашим народом.

Олег ВАЛЕР

М. ПИРОЖЕНКО

Канцелярський курінь у Глухові

У нашій історичній літературі майже зовсім не вивчене питання підготовки спеціалістів для адміністративно-судових та фінансових установ України у 17-18 ст. І вся трудність полягає в тому, що архізи не зберегли відповідних документів. Але досить перегорнути кілька справ будь-якої з гетьманських установ, щоб переконатись у неабиякій професійній підготовці їх авторів, у їхній високій освіченості, знанні права, юридичних традицій, фінансово-економічних відносин, канцелярської техніки, діловодства, дипломатії тощо.

Управлінський апарат гетьманщини складався з багатьох центральних та місцевих установ. Для його нормального функціонування потрібно було чимало кваліфікованих спеціалістів різного профілю: військових начальників, адміністраторів, юристів, фінансистів, економістів, канцелярських фахівців, знавців іноземних мов.

На початку існування гетьманської держави в цьому апараті працювали люди, які набули спеціальної освіти і практики у козацькому війську або у польських державних установах. Так, наприклад, генеральний військовий писар за гетьмана Богдана Хмельницького, І. Виговський — вихованець Київської колегії — добре знав латину. В 1629-36 рр. він був луцьким підстаростою, здобув юридичну освіту, потім — писарем при польському гетьманові Конецпольському, а під Жовтими Водами перейшов до козаків.

З другої половини 17 ст. кадри готовилися власними силами. Велика заслуга у тому братських шкіл і особливо Київської академії, з вихованців якої вийшло багато науковців, літераторів, худож-

ників, композиторів, а також чимало видатних громадських і політичних діячів, що зайніяли згодом керівні посади у державно-адміністративному апараті. Навчальні заклади, що існували в 17-18 ст., в тому числі й Київська академія, давали своїм учням дуже ґрутові знання загальноосвітнього характеру. Там вивчали мови — українську, польську, латинську, грецьку та інші, риторику, пітику, філософію, математику, фізику та богослов'я. І хоч ці школи не готували спеціалістів з окремих галузей знань, але на їхній базі легко вже було спеціалізуватись у будь-якому напрямку.

Спеціальна освіта набувалася переважно практикою. Велику роль у підготовці кадрів для адміністративно-судових органів відіграли канцелярії гетьманських центральних і місцевих установ. Особливо багато у цьому відношенні зробила Генеральна військова канцелярія. Крім основних функцій, вона виконувала ще й функцію підготовки керівних кадрів для державного апарату. У її канцеляріях під керівництвом досвідчених спеціалістів готовилися висококваліфіковані дипломати, сористи, адміністратори. Згодом при Генеральній військовій канцелярії був створений спеціальний канцелярський курінь.

Точної дати його виникнення ми не знаємо. Вперше про нього згадує у своєму "Щоденнику" генеральний підскарбій Яків Маркович. Описуючи пожежу в Глухові 1748 року, він зазначає, що згоріло все місто, багато людей, худоби, всі канцелярії зі справами, крім канцелярського куреня, який стояв на околиці.

Напевно, такий курінь існував раніше у Батурині і був лише відновлений у Глухові після перенесення туди гетьманської столиці.

Хоч курінь формально "школою" не іменувався, але по суті це була школа — особливий навчальний заклад напіввійськового типу.

Канцелярський курінь підпорядковувався генеральному військовому писареві, а безпосередньо ним керував старший канцелярист. У курінь приймали осіб переважно із знатних старшинських родин, які могли подати докази про їх чесність і "благонравіє" та свідоцтво про закінчення навчання у Київській академії. Від кандидатів у канцеляристи вимагалися знання граматики, синтакси, риторики, філософії і особливо логіки. Стати військовим канцеляристом було дуже важко. Це звання у 17-18 ст. було у великій пошані.

Тих, хто склав вступні екзамени і задоволивши усі інші вимоги, або, як ми сьогодні сказали б, пройшов по конкурсі, приводили до присяги і записували у список військових канцеляристів. Жили вони в окремому будинкові — курені, у передмісті Глухова, і були на державному утриманні. Лише найзаможніші жили на приватних квартирах.

Військові канцеляристи досконало вивчали юриспруденцію, камеральні науки (фінансово-економічні) і військову теорію. У програму входили також співи, музика і спорт. Існувала власна оркестра й хор. У неділі та свята канцеляристи куреня співали у місцевій церкві і мали славу найкращих співаків у Глухові.

В. Ломиковський у "Словарі малоросійської ста-

рини" пише, що військові канцеляристи вільний час проводили "у вокальному співі, у грі на скрипках, басах, гуслях, флейті, а інколи давали концерти, так що прохожим попри курінь людям він відавався "райським домом".

У курені була тверда військова дисципліна. За порушення правил внутрішнього порядку суворо карали.

Навчання військових канцеляристів було дуже тісно пов'язане з практикою. Після теоретичної підготовки їм доручали вести окремі справи у канцелярії а також призначали у склад різних комісій, які виїжджали для розгляду справ у сотні й полки.

Незважаючи на те, що учні не отримували "жаловання", вони були матеріально забезпеченими. За всі виконані роботи чи то в канцеляріях центральних установ у Глухові, чи під час відряджень, вони отримували досить високу платню.

Навіть із цих далеко не повних відомостей видно, що канцелярський курінь безсумнівно був навчальним закладом, у якому його вихованці, на базі вищої або середньої загальної освіти, набували вищу юридичну освіту і практичну підготовку для самостійної роботи на різних керівних посадах адміністративного апарату.

Військових канцеляристів справедливо вважали кандидатами на всі посади. З іх числа виходили сотники, бунчукові товариши, полкові старшини тощо. Про них говорили: "Зранку — канцелярист, а увечері — полковник". Так, за гетьмана Данила Апостола старший канцелярист Григорій Юркевич став стародубським полковим писарем.

Військові канцеляристи були у великій пошані. Чимало з них добре знали по кілька іноземних мов. Прибулого у сотню в службових справах військового канцеляриста зустрічали з прaporами і всіма належними військовими почестями, а заподіяна йому зневага вважалась важким злочином і суворо каралась. З великою пошаною ставився до канцеляристів і сам гетьман.

З числа вихованців канцелярського куреня вийшло чимало здібних юристів, освічених адміністративних керівників, висококваліфікованих писарів та канцелярських чиновників. Деяка частина козацької старшини продовжувала свою освіту у закордонних школах: німецьких, італійських, чеських, польських та інших.

У 18 ст. в Україні було вже чимало людей, які мали вищу спеціальну освіту, головним чином юридичну. Велика заслуга в тому належить, безсумнівно, канцелярському куреню.

Про високий рівень юридичних кадрів в Україні у першій половині 18 ст. свідчить видатна пам'ятка правової науки того часу: "Права, за якими судиться малоросійський народ". Це обширний збірник законів, які діяли на Україні в 17 і 18 ст. Для його складання були використані "Литовський статут" збірники "Магденбурзького права", українське звичайне право і українська судова практика, а також російське законодавство та інші юридичні першоджерела, написані на литовській, польській, німецькій та російській мовах. У складанні цього збірника брали участь видатні юристи з кола української старшини, а також представники

вищого духовенства та міщанства. Багато з них були вихованцями Київської академії і пройшли у свій час школу військових канцеляристів.

Із середовища військових канцеляристів вийшло також чимало українських істориків, мемуаристів, письменників, твори яких є важливим джерелом для вивчення минулого українського народу. Серед них Самійло Зорка, канцелярист часів гетьмана Богдана Хмельницького, великий патріот і палкій оратор, який виголосив промову на похороні гетьмана; невідомий канцелярист-літописець, який увійшов в історію під ім'ям Самовидця; історик Самійло Величко, літописець Григорій Грабянка, мемуарист Микола Ханенко та ін.

Військовим писарем-канцеляристом у Запорізькому війську був деякий час Б. Хмельницький, з канцеляристів починали свою політичну кар'єру І. Виговський, В. Кочубей, П. Орлик, А. Безбородько та багато інших.

(*"Знання та праця"*, ч. 2, 1969, Київ)

У НАШОМУ ВИДАВНИЦТВІ ВИЙШОВ НОВИЙ РОМАН

ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

"СОБОР"

Видруковано цей роман на добром папері, книжка не клесна, а шита нитками, двоколійрова обкладинка Петра Магденка, 240 сторінок друку.

Ціна: \$3.25 за примірник разом з пересилкою.
Замовляти в "Нових Днях".

ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ

ГОТЕЛЬ,
ФАРМУ,
ДІМ,
ПІДПРИЄМСТВО,

то звертайтесь з повним довір'ям

до

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYK

REAL ESTATE BROKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

ТЕЛЕФОНИ:

Контора: 363-5316 і 363-5317

Мешкання: 364-3846

Олексій ЮЩЕНКО,

начальник відділу заповідників,
пам'яток природи та дендропарків
Державного Комітету Ради Міністрів УРСР
по охороні природи

НОВІ ЗАПОВІДНИКИ

Потреба створити заповідники виникла давно. Ще до того, як природу почала атакувати індустрія. Видатний учений В. Докучаєв вважав заповідні, тобто незаймані ділянки степу чи лісу своєрідними еталонами природи. Такими ж, як у техніці є міра довжини, обсягу, ваги.

Досі на території нашої республіки було всього три заповідники: Асканія Нова, Чорноморський та Український степовий. Всі вони — на півдні, у степової зоні. А в нас же є і Лісостеп, і розлоге зелене Полісся, і вкриті горами та лісами Карпати.

На пропозицію Комітету минулого осені ухвалено створити ще чотири державних заповідники: Карпатський, Поліський, Канівський та Луганський.

Один із найбільших і мальовничих є комплексний Карпатський заповідник, розташований у найвищій гірській системі України. Слід підкорислити, що саме тут, в Українських Карпатах, збереглися унікальні праліси і у нас ніде більше нема незайманих людиною лісових угруповань на таких великих площах. Загальна територія заповідника 12.672 гектара. Ще 1515 гектарів — це охоронна зона на полонинах навколо Говерлі. У центральній частині простягається Говерлянський масив, що проліг по обидва боки Чорногірського хребта. Смерекові та букові ліси домінують. Це також єдиний у республіці район, де найяскравіше представлені субальпійський та альпійські пояси рослинності.

ONTARIO
PROVINCE OF OPPORTUNITY

Government Information

ВІСТИ ВІД ОНТАРІЙСЬКОГО УРЯДУ

Департамент Земель і Лісів

Онтарійський Уряд проголосує дві більші зміни в Акті і Правилах запобігання перед пожежами лісів. Ці зміни обов'язують від 1 квітня 1969 року.

В новому Акті Дозволів На Мандрівку Лісами взяли до уваги більшу свободу для проїзду без обмежень для всього загалу. Перед тим треба було мати дозволи ("перміти") всім особам на проїзд-мандрівку лісами в різних вогневих дистриктах провінції.

На скасування таких проїзних пермітів вплинула обставина, що наше населення зрозуміло тепер краще конечність особливішої уважності під час проїзду-мандрівки лісами в зв'язку з небезпеками-риском пожежі лісів.

Уведено нову систему про установу зон забезпеки для по-

дорожуючих перед пожежами. Ціллю таких зон забезпеки є заборона розкладати в них ватри, щоб так запобігти небезпеці пожежі там, де існують пригожі для цього умовини. Можна теж буде визнати якесь зону забороненою, якщо в ній існує риск небезпеки пожежі, що може загрожувати безпеці мандруючої публіки. Люди можуть завжди, якщо цього треба, подати свої прізвища й напрям своєї мандрівки Головній Кватирі Департаменту, щоб так улегшити квартири можність діратися до них у випадку конечної потреби.

У додатку до зміни мандрівних обмежень, буде тепер протизаконним курити під час мандрівки чи праці в лісах у часі сезону пожеж. Таку звичку приняли широко по роках практики досвідчені мандрівники й робітники; то тепер підтримує її законодавство.

Міністер стверджує даліше, що він переконаний у тому, що цей новий Акт піде краще назустріч потребам усіх, хто користується лісами, включаючи тут мандруючу публіку, — але й зазначує, що всі користувачі лісами мусять і надальше держатися добрих звичаїв і дбалості при вживанні вогню в наших лісах.

Дост. Джон Робарте
Прем'єр-міністер Онтаріо

the Hon. John Robarts
Prime Minister of Ontario

У суді

— Скажіть, свідок, ви одружений?

— Ні, пане суддя. Я тільки так виглядаю.

Крізь сон

Жінка: Ти знову вночі крізь сон говориш?

Чоловік: То вже мені і вночі не можна слова сказати?!

Помилка

Трістан Бернар, обідаючи якось у ресторані, попросив добродія за сусіднім столиком передати йому попільничку. Той у відповідь буркнув:

— Я вам не кельнер.

— Перепрошую пана, я помилівся.

— А хіба ви й справді вважали, що я кельнер?

— Ні, я думав, що ви джентльмен.

Чоловік вдовиці

Суддя: — Свідок, ви знаєте звинуваченого.

Свідок: — Знаю!

Суддя: — І стверджуєте, що він вдовець?

Свідок: — Айно!

Суддя: — А знаєте, що таке вдовець?

Свідок: — Чом би ні! Вдовець — то є чоловік вдовиці.

**

— І чого ти смієшся, Іванку? Я нічого не бачу смішного!

— Та ви й не можете бачити, бо сидите на моєму сніданку з повидлом...

Лісова рослинність Чорногори надійно захищає водні артерії Карпат. Саме тут беруть свій початок найбільші ріки краю: на південних схилах — Тиса, на північних — Прут.

У східній частині хребта — Чорногірський масив. Тут багато крутосхилів, стрімких скель, кам'яних зсуви, каньйонів, глибоких долин. Невід'ємна деталь цього високогірського краєвиду — надзвичайно мальовничі гірські озера.

Третій масив заповідника — Угольський — відомий унікальними буковими пралісами. Тут збереглися рідкісні, майже незаймані людиною природні насадження чистих бучин та реліктових дерев. Серед них є унікальні рослини. Наприклад, вимираючий тис ягідний.

Фльора Українських Карпат налічує понад дві тисячі видів квіткових рослин. Різноманітний і тваринний світ. Лише ссавців тут біля двох третин від усієї кількості, що є в республіці.

На півночі Житомирської області, між річками Уборть та Болотниця, розкинувся Поліський заповідник. Він найбільший, має близько двадцяти тисяч гектарів. Борові ліси на півночі і субборові на півдні — типові для Українського Полісся. Болота займають дванадцять відсотків площи.

Серед диких звірів тут багато крупних ссавців: лосі, вовки, кабани, козулі, рисі. Є також чималі колонії бабрів, особливо на річці Болотниця. Птахів, що гніздуються в заповіднику, налічується 90 видів, серед них сірі журавлі, глухари, тетеруки, куріпки, рябчики.

Відновлюється Канівський державний заповідник, територію якого вперше було оголошено заповідною ще 1923 року. Тоді він називався іменем Т. Г. Шевченка. Саме тут неповторно поєдналися унікальні пам'ятки природи з видатними пам'ятниками історії, археології, геології та палеонтології.

Заповідні землі починаються за шість кілометрів від Канева, на високому правому березі Славутича, неподалік могили великого Кобзаря. Загальна площа заповідника становить 1035 гектарів — набагато менше, ніж у минулому, коли великі острови Заріччя та Гирівка теж були під охороною.

Тутешні гори порівняно невисокі, але за морфологічними ознаками це справжні гори — відомий у світовій літературі район Канівських дислокаций. Найстаріші шари землі, починаючи з юрського, виходять на земну поверхню вириваючи молодіші, і дають змогу вивчати процеси, які відбувалися в давнину в таємничих глибинах планети.

100 — 150 мільйонів років тому над Канівськими дислокаціями перекочувалися морські хвилі. У гірських прошарках знаходять скам'янілі залишки морських тварин, а також кістки гіганських мешканців стародавнього моря. Трапляються тут і зуби мезозойської акули кархадони, і залишки крокодилів, і скелети зубатих китів.

Цінні також для науки й культури археологічні пам'ятники заповідника. Княжа Гора, Велике і Мале скитські городища, Маріїна гора — широко відомі у нас і за кордоном. Це тут збереглися залишки стоянок первісних мисливців камяного віку, трипільських поселень, городищ скотарських племен бронзового віку, скітів-землеробів, антив,

полян, саме тут розкопано літописне староруське місто Родень.

Найменший з нових заповідників Луганський. Він має два філіали. На північному сході області — Стрільцівський степ. Цей філіял є резерватом степової рослинності і реліктового звіра бабака.

Станично-Луганський філіял заповідника, що тягнеться вздовж лівого берега Сіверського Дніця, багатий на заплавні озера. В них водиться ще одна реліктора тварина — хохуля. Звірятко належить до цінних мисливсько-промислових видів. Відродження його набагато підвищить прибутки наших заплавних угідь.

(“Україна”, ч. 11, 1969. Київ).

3 КАНАДСЬКИХ СПРАВ

МІЖНАЦІОНАЛЬНИЙ "КАРАВАН"

У Торонті (тиждень від 26 до 30 червня) відбувається міжнаціональний культурний "Караван". Так названо цілу серію різнонаціональних культурних імпрез. "Караван" організовує Рада Народного мистецтва метрополітального Торонто, яку очолює наш земляк Левко Косар, а проводить у життя Вик. Комітет, який очолює відомий канадський діяч Джон Фішер, який не раз згадувався в нашому журналі. До комітету ще входять: Зіна Косар (координатор), Джон Новак (скарбник) та інші представники різнонаціональних груп.

Щоб піздомити про ці заходи громадянство, Левко Косар скликав 20 травня пресову конференцію, яка відбулась у німецькому клубі "Гармоні". Як ми довідалися з інформації Л. Косара, імпрези "Каравана" відбуватимуться у 32 залах міста. Кожна національна спільнота виявить свій національний характер і культуру, побут тощо. Буде показано національні одяги виступи артистів, хорів, оркестр, ручні вироби, готуватимуться національні страви тощо. Кожна національна організація чи спільнота, яке бере участь у "Каравані", приймає називу столиці своєї нації, або чимсь видатної місцевості її. Українці 26 і 27 травня в Українському Домі на вул. Крісті (ч. 83-85) виступають під називою "Київ", а в залі УНО (297 Коледж) 27 червня під називою "Полтава".

Кожна національна група обирає свою "королеву краси", а потім з них виберуть "Міс Каравана", на балю, що відбудеться 1 липня в залах старої міської управи.

Квитки на вступ ("пашпорти") в ціні 2.00 дол. Мавши пашпорт за два доляри, можете відвідувати імпрези всіх національних груп, що відбудуться в 32 залах протягом тижня.

Мета Каравану": показати цілість національних якостей різних національних груп Канади, зокрема Торонта, захотити різні національні групи до співпраці у розбудові Канади. Українцям треба взяти в "Каравані" активну участь.

Відновіть передплату, не чекаючи на листа. По яке число заплачено — позначено на наліпці (після прізвища).

Урахуйте, що писати пригадки ніколи й нікому.

МІНІСТЕР ІВАН ЯРЕМКО ОДЕРЖАВ ПОЧЕСНИЙ ДОКТОРАТ

Один із найздібніших міністрів уряду провінції Онтаріо Іван Яремко 25 травня 1969 р. одержав почесний докторат права в Лютеранському університеті Воторлу в Онтаріо, Канада. Почесний докторат нашому славному землякові признано за його велику й віддану працю для населення провінції. Тепер п. І. Яремко очолює міністерство громадських та родинних послуг. Раніше він був міністрем шляхів, державним секретарем, міністрем громадянства. Взагалі, п. Іванові Яремкові доручають міністерства, у яких треба добре працювати. Він має репутацію одного з визначніших і найздібніших державних діячів провінції.

На вроčистості представляв міністра І. Яремка президент університету (ректор) д-р Френк Пітерс, а дост. В. Росс Мекдоналд передав йому диплом почесного доктора права.

Після відзначення мініster І. Яремко виголосив до присутніх гостей доповідь на тему виховання і освіти в провінції Онтаріо.

На цій черговій конвокації коло 550 випускників університету одержали наукові ступні. Між ними було кільканадцять українців. У цьому університеті є також кілька викладачів і професорів українців.

Ми від імені всіх співробітників і читачів вітаємо дост. міністра Івана Яремка з черговим успіхом. Українці не лише провінції Онтаріо чи всієї Канади, а й цілого світу горді за свого славного земляка.

РЕДАКТОРИ ВІДВІДАЛИ СУСПІЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ

30 квітня ц. р., редактори етнічної преси на запрошення міністра суспільних та родинних послуг Івана Яремка відвідали державні установи, які підлягають цьому міністерству. Участь в оглядинах узяли редактори 25 різнонаціональних часописів. Метою оглядин було: побачити наочно заходи уряду Онтаріо, щоб дати допомогу петребуючим.

Почали з оглядин дитячого будинку на вул. Ст. Клер Гарденс. Ця установа призначена для важких до виховання дітей. Є в ній діти від 6 до 14 років.

Другою установою був дитячий садок на вул. Доверкорт. Тут є до 90 дітей, батьки яких працюють. Є тут діти різних націй. Так само і виховники — теж різних націй. Батьки платять за утримання дітей у садку відповідно своїм спроможностям. Першість мають діти бідніших батьків.

Третією установою був Беллвуд Парк Гауз. Це перший в Онтаріо будинок-притулок для дорослих калік, жертв мозкового паралічу. Це гарний модерній будинок. Установа ця дає повну опіку й усім можливі вигоди людям, які не можуть жити без сторонньої допомоги в приватних домах.

Четвертою установою був будинок для розумово недорозвинених, сліпих і калік на вул. Беверлі. Це майстерні, у яких хворі привчаються до можливих для них робіт. Хворі проходять сюди з приватних домів. Тут вони набувають деякі простіші фахи.

П'ятою установою, яку ми відвідали, був великий новий будинок на вул. Бельмонт. Це дім для старших віком осіб обох статей. Він існує вже (хоч і не в цьому новозбудованому будинку) 100 років. Це найстарша установа такого типу, мабуть, у всій Канаді.

Від початку й до кінця оглядин редакторів етнічної преси супроводив міністер Іван Яремко, який має любов і повагу всіх без винятку етнічних груп Канади.

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

Вельмишановний Пане Волиняк!

Додаю поштового переказа на 8.00 дол., з яких \$5.50 на рахунок передплати, а 2.50 ніби на пресовий фонд, а як говорити поправді, то за Ваші гарні статті які я люблю читати. Та ще добре пише проф. Д. Кислиця. Може колись і вдастся Вам переконати "Свободу" і всіх інших редакторів, які вчилися НА різних університетах, що і їм пора писати доброю українською мовою, бо як читаєш, що люди "пішли своїх домів", "стало бути" і т. д., то аж нудить.

Ta Бог з ними! Хочу сказати пару слів про журнал. Він прекрасний, але чого Ви боїтесь писати про В. Винниченка? Навіть такий публіцист, як В. Чапленко, а й той його обминає. Гр. Костюк нікого не боїться — пише та ще й намагається видати всю Винниченкову спадщину. Ото відважний чолов'яга, той професор Г. Костюк, хоч на зірці і невеличкий. Хочу пригадати Вам, хоч Ви редактор й самі знаєте, що В. Винниченко — стовп української літератури.

Прошу вибачити за зайні повчання... Це тому, що Ви киянин, а не волиняк, а я там також був, тому Вас і люблю.

Бажаю Вам кріпкого здоров'я.

Юрій Оношко, Рочестер, США

Спасибі за листа й гроші. А от щодо милого, симпатичного й розумного Григорія Олександровича Костюка, то ми вже трохи й розходимось у поглядах: я його аж таким героєм не вважаю. Пригадуєте собі рік смерті Вол. Винниченка? Чи мало років пройшло, правда? Так ото з того часу Григорій Олександрович, поклавши ключа від спадщини Винниченкової собі в кишеню, та й сидить собі... Правда, в цьому році він уже виступив з доповідями, зібрав трохи грошей (переважно від читачів "Нових Днів") і знову сидить собі. А чому б йому, замість того, щоб переговорювати зі мною про рекламу цієї справи, не дати якоїсь солідної статті, не дати мені уривку з явогось невідомого твору В. Винниченка? Оце й була б реклама цієї справи.

Hi, я не боюсь писати про Винниченка, а тільки не маю чого. Були в "Нових Днях" і статті В. Чапленка на цю тему. І добре. Було листування В. Винниченка з нашими поетами (напр., з пок. М. Ситником), словом усе, що я мав про В. Винниченка чи міг роздобути, я негайно опублікував. Тепер я не маю нічого, то хіба писатиму: "Людоњки, Винниченко — стовп нашої літератури!" Отож, як

бачите, це від мене не залежить. Хтозна, може я навіть видав би якийсь твір В. Винниченка, але треба ж його мати. Отож, як хочете, щоб я щось видрукував з творів В. Винниченка чи про нього самого, то натисніть не на мене, а на "відважного чолов'ягу" як Ви пишете, себто на Григорія Костюка — він усе замкнув, ключі поклав у кишеню і сидить собі роками...

П. Вол.

Шановний Пане Волиня!

Для читачів "Нових Днів" Ваш гострий язичок відомий. Хоч він (язичок) не завжди влучний і дотепний, то це інша тема. Але в ч. 231 "НД" (за квітень) він (Ваш язичок) цілковито втратив рівновагу і відчуття дійсності. З нього (Вашого язичка) на сторінках Вашого журналу полилася злива злоби і ненависті до неназваного Вами по імені автора статті в журналі "Церква і життя", зарисніли слова, які неброблять чести ні Вам, як авторові, редакторові і видавцеві, ні українським журналістам взагалі, ні українській пресі за кордонами України. Ця мова ніби живцем вирвана з писань українського "патріота" Юрія Смолича на сторінках "найпередовішої преси". Цим самим я не збираюся Вам пришивати якесь комунофільство, чи радяноФІЛЬСТВО — ні, я лише стверджую дуже сумну дійсність.

Чи можна це назвати культурою української мови, а Ви претендуете на таку культуру, коли вся Ваша стаття пересипана такими виразами, як: ...безбожний автор, ...що він безбожно бреше, ...нешановний автор, ...безбожний дурень, ...падлюка..." і подібні некультурні і малодотепні вислови. І тут же багато разів непотрібно повторюєте: "Бог — правда... Бог — це любов..." До чого це фарисейство? Невже Ви думаєте, що всі читачі таки набіті дурні? У чому ж полягає Ваша любов і релігійність, коли Ви обзвиваєте неназваного автора найнепристойнішими словами лише за те, що він висловив свою думку про "Собор" О. Гончара, голови спілки письменників УРСР (на ту посаду не всіх допускають!) і становище Вашого журналу до того роману? Може тому, що та "Кучма" (який шедевр) думає інакше, як Ви? А якже тоді справа з Вашим демократизмом, про який Ви присягаєтесь майже в кожному числі "НД"? А де ж толеранція, якщо не пошана, до думок інших? Виглядає так, що Ваш дімократизм не має нічого спільногого з дімократизмом у журналістичній практиці, бо Ви готовий наліпiti чорний ярлик на свого брата по крові тут, по цей бік барикади і вибілити тих, що там, по той бік барикади у найширшому розумінні цього слова. Я особисто просто не розумію такої Вашої "логіки".

Саме тому, що Ви "умовну Кучму" все ж таки не відважилися назвати власним ім'ям, є підстави думати, що та "Кучма" таки в дійсності Вам невідома. Тому Ваша полеміка фактично зводиться до боротьби з якимсь "духом", чи уявним вітряком і стає свого роду журналістичним донкіхотством.

Я не збираюся захищати автора статті про "Собор" (я не знаю його) чи видавця журналу "Церква і життя" Аркадія Івановича Яременка, якого я дуже добре знаю ще з Ваймару. Там у 1945 році я працював в Українському комітеті разом з ним і

світлої пам'яті Семеном Олександровичем Підгайним. Я маю свою думку про роман, яка не скінчиться ні з автором статті в журналі "Ц і Ж", ні з тим більше з Вашими думками. Я належу до тих, що критику читають, але також і свою думку мають.

На закінчення хочу сказати що Ваша стаття звичайно не з'явилася б ніколи у такій малокультурній формі, коли б Ви не були в одній особі і автор, і редактор і видавець. Коли б біля Вас був хтось, хоч співредактор, може він би Вас переконав, що не все те, що Ви пишете, варте уваги читача. Ще більше: той хтось інший може наважився б Вам сказати, що подібна писанина просто ображас читача таким нехтуванням рідної мови і таюю зневагою до інакше думаючих.

Подумайте над цим. Може в майбутньому будете трохи більше поважати противників і з меншим запалом захищати наших ідейних ворогів, бо гончари і коротичі у першій мірі КОМУНІСТИ, а ми з Вами таки НАЦІОНАЛІСТИ у шляхетному значенні цього слова. Може в майбутньому будете більше поважати нашу прекрасну українську мову, читачів і самого себе в першій мірі. Дай Боже, щоб "Наше тіла, та вовка з'їло!"

З пошаною

Іван Дубровський, Сільвер Спрінг, США.

Прикладаю чек на \$5.00 на продовження передплати, бо, за моїм звичасм, я не мішаю фінансової справи з поглядом на окремі статті в "НД". І. Д.

Питаєте, пане Дубровський, як справа з моїм демократизмом, "де ж толеранція..."? І перше й друге саме в тому, що я друкую Вашого листа без найменшого скорочення!

Хочете, щоб розкрив "Чорну Кучму"? Не розкрию, бо як він такий боягуз, що побоявся підписати свою статтю, то я за журналістичною етикою не смію його розкривати. Думаєте, що того типа взагалі нема? Думайте собі на здоров'ячко. Думайте навіть, що статтю написав А. Яременко...

Я не був би проти, щоб той сталінський "бдітельний" тип написав статтю проти "Собору". А от коли він бреше, то вже ні, я навів приклад. Повторю один: "Крім того, канадійське видавництво поряд з величавим собором на обкладинці ще подало й ЧАВУННОГО титана, з розірваними кайданами, який відліто з першого пожовтневого чавуна і який стоїть перед металургійним заводом в Зачіліянці".

Ніякого (ні чавунного, ні дерев'яного) титана на обкладинці нема — "Чорна Кучма" бреше. Навіть натяку на якісь кайдани теж нема. Значить, ще раз бреше.

Придивіться до цього його речення. Як він буде такі реченні (і так!), то не сміє говорити про літературні твори.

Тільки цього досить, щоб назвати його брехуном і нахабою.

Вам не подобається, що я "грубо висловився"? Голубчику! Вчусь від Шевченка. Він, наприклад, висловлювався точніше: "Брешеш, людоморе!" Як бачите, я висловився дуже ніжно бо я... малий боягуз! Я мусів би сказати: "Брешеш, сталінський

"бдітельний" крокодил!" Баявся таких, як Ви, тому точно й не висловився...

По-Вашому, красти можна, а назвати крадія злодієм не можна, бо то грубий вираз, брехати можна, а назвати брехуна брехуном не можна, бо... теж грубо.

Така мораль мені не до смаку!

А скільки він там написав про мене? Тут тільки адвоката треба. Та я до того не звик.

Якби я промовчав те писання, то що ж про еміграцію в Україні подумали б?

Кажете, що Ви маєте свою власну думку про "Собор"? Похвально. Я теж маю. І мовчу. За моим підписом у "Нових Днях" видрукувана лише суха довідка про Олеся Гончара. (див. ч. 222-223, ст. 19-21). І це все.

На цьому дискусія про "Собор" кінчиться. Більше нічого не друкуємо з приводу його появи. Сердечне спасибі всім читачам за довідки, всякі вияснення і здогади.

Додам лише, що "Собор" недавно перевидано в Києві. Я ще того видання не бачив, але кажуть, що гарне. Я просив одного читача порівняти текст з першим виданням. Якщо виявиться розходження, то я поінформую про це читачів. Повідомляю, що наше видання ще не цілком випродане — варто кожному його мати, щоб самому вирішувати: добрий твір, чи поганий. Я думаю, що навіть дуже добрий, але моя думка читачів не зобов'язує. Я також певен, що прочитавши такий твір, людина розумнішає. І поряднішає. Звичайно, це стосується тільки людей, а не сталінсько-гітлерівських "бдітельників" крокодилів... **П. Вол.**

Високоповажаний Пане Редакторе!

Шлю переказа на 10.00 дол., з них передплата для "Н.Д." і 5.00 дол. з нагоди надходячого 20-ліття "Нових Днів" на пресовий фонд. Рівно ж бажаємо Вам, Пане редакторе, найбільше здоров'я і витривалості у Вашій праці, щасливої й радісної

старости, хоч краще якби Ви не старілись і здорово були.

Читали ми в березневому числі, як Ви відповідали пані Христині Лисобей і пригадували їй, що вона одна з перших передплатниць "Нових Днів". Напевно пані Христина тепер почувається вдоволеною, що вона й Ви дочекались 20-ліття журналу, яке буде десь на початку 70-го року. Ми теж читаемо "Нові Дні" з самого початку (пригадую собі, якого шуму наробили Ваши статті в першому числі "Нових Днів" про академіків Т. Лисенка та Богомольця й Сталіна), різниця в тому, що ми купували в книгарні. Пізніше передплатили на ім'я дочки. Ми маємо щастя бути передплатниками з першого числа лише "Нового Шляху". А "Гомін України" нам самі прислали, то й ми передплачували його, аж поки вони почали накидатись на других, то ми й відмовились від нього. Ми ще передплачувамо "Лемка", а також часопис Карпатської України, "Український Голос", "Вісник", "Дороговказ" і журнал "Гуцулію", бо ми самі гуцули. А діти також передплачують щось з 14 газет та журналів.

Перепрошую, що я Вам такої всячини понаписувала, що Вам навіть шкода дорогочного часу на таке читання, це так лиш для Вас.

Остаемось з пошаною і щирим привітом

К. і Н. Юсипчук, Едмонтон, Канада.

Ні, часу на таке читання не шкода. Мені завжди цікаво й корисно знати, як люди живуть і працюють. Особливо, як вони читають нашу пресу, бо якби люди не читали, то не було б зв'язку між ними, нічого б не знали і ми нічого не зробили б взагалі.

Щире спасибі! **П. Вол.**

ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ

1. Чергове число "Нових Днів" вийде подвійне, себто за липень і серпень разом, як і попередніми роками. Вийде воно в кінці липня.

2. Це число дуже спізнилося — воно вийшло не на початку червня, а липня. Я не маю підстави обвинувачувати друкарню оо. Василіян: ставлення до "Нових Днів" тут добре, себто нормальне, бізнесове. Та справа в тім, що "Нові Дні" прийшли в цю друкарню останніми. Крім того, друкарня дуже перевантажена, бо крім "Нових Днів" є юди перейшов і католицький тижневик "Наша Мета". Це було аж ніяк не передбачене. Останні два місяці друкарня мала свої власні спеціальні видання, які мусіла зробити на певний час (две книжки), тому склад "Нових Днів" на червень розпочато не в кінці травня, як мало бути, а тільки 16 червня. Коли склад закінчувався, я мусів виїхати в чергову редакторську подорож по Онтаріо, яку щорічно, кілька років уже, влаштовує уряд Онтаріо для редакторів етнічної преси. Подорож відбувалась по. Крім того, це ж змога за державний кошт (мівід 21 до 26 червня). Відмовитись від неї не личиністерство туризму та інформації) оглянути кусочек Канади. Разом з цим це й моя відпустка, то я сподіваюсь, що читачі вибачать спізнення числа іще на тиждень.

3. Справа власної друкарні. Читачі час до часу

НОВІ ДНІ, червень, 1969

Увага!

Увага!

ТОРОНТО Й ГАМІЛЬТОН

• Безплатно чистимо печі (форнеси) •

Даємо безплатну цілорічну обслугу печей нашим відборцям опалової оліви.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі — 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі — 549-9634

питають: як же справа з власною друкарнею? Ти ж, мовляв, ще минулого року придбав лінотипа? Так, придбав. Але чотири місяці чекав на замовлені шрифти. Врешті, одержав. Лінотип — це не друкарня, а тільки половина її. Лінотипа поставлено в естонській друкарні. Помешкання виявилось холдним. Другого поцінного не міг знайти. Лінотип уже урухомлено. Приймаються роботи на склад, але друкують їх для нас в естонській друкарні, яка не може взятись за друк журналу, бо це стала робота й мусить вийти на час. Тому друкую журнал і далі в оо. Василіян. Вірю, що далі буде з "Новими Днями" все гаразд.

На лінотип маю спільніків. Про це я вже повідомляв раніше. На цілу друкарню вони не дуже квапляться, бо обидва мають сталу добру роботу. Занятьсь мені ще й повною друкарнею, то це означало б самогубство, бо не маю часу. Тільки лінотип (склад на окремі роботи, не періодики), то ще можливо.

Інформую про це все читачів, щоб вони були в курсі справи, бо читачі "Нових Днів" — таки справжні мої спільніків по виданню "Нових Днів" і вони мусять знати все.

П. Вол.

НЕКРОЛОГ

† ДМИТРО ЯНДА

28 травня в Каліфорнії, куди він виїхав з Едмонтону, Канада, де стало проживати, на лікування до свого сина-лікаря, помер адвокат Дмитро Янда.

Адвокат Дмитро Янда — один з наших добрих читачів, визначний громадський діяч, відомий не лише в провінції Альберті, а і в усій Канаді. Був визначним членом Союзу Українських Самостійників і визначним діячем Української Православної Церкви в Канаді. Та його зацікавлення не обмежувались лише канадськими справами — він цікавився українськими справами взагалі. Так, наприклад, він цілий ряд років очолював Товариство Сприяння Українській Національній Раді тощо.

Славної пам'яти Дмитро Янда народився в с. Сколошів у Зах. Україні 28 жовтня 1892 року. До Канади приїхав 1913 року. Спочатку осів у провінції Саскачевань, а потім переїхав до Вінніпегу і став на працю в тижневику "Український Голос". Спочатку був друкарем, а потім управителем друкарні і співредактором. Дуже багато читав. У 1922 році вступив на філософський факультет Саскачеванського університету, але по році навчання перейшов на юридичний факультет, який закінчив у 1926 році із науковим ступнем ЛЛ.Б.

По закінченні університету деякий час працював адвокатом у Саскатуні, пізніше перейшов до Едмонтону, де працював як адвокат до самої смерті, яка стала від хвороби пістряка.

Від королеви Великобританії одержав почесне звання Королівського Радника.

Похорон Блаженної пам'яти Дмитра Янди відбувся із православної катедри св. Івана в Едмонтоні 6 червня ц. р.

Вічна їому пам'ять!

НОВІ ДНІ, червень, 1969

ЛЕВКОВІ МИКОЛАЙОВИЧУ РЕВУЦЬКОМУ —

80 РОКІВ

ТВОРЕНЦЬ СКАРБІВ ПІСЕННИХ

У кожного великого мистця, крім рідних, кревних, були ще й двоюрідні батьки-наставники, учителі й надхненники. Для Левка Миколайовича Ревуцького такими були М. Лисенко і Р. Глієр. Навчаючись і в старшого брата, і в університеті, і в консерваторії, він згодом підібрав такі чарівні ключі, котрими відкрив недоступні народові за царату скарбниці нових жанрів музичної творчості. Їх у видатного мистця стільки, як дзвінків, співучих струн на бандурі.

Мов невтомний ювелір, що мудро розглядає коштовне каміння, шліфує та обрамляє яскраві самочвіти в дорогу оправу, так з великою любов'ю і гідним шани хистом опрацьовував Левко Миколайович Ревуцький народні пісні. А скільки сяйливих перлин, — малих і великих — виніс музично-му світові з невичерпних глибин "Кобзаря"!

Піяніст і композитор, педагог і вчений, він високо цінував і залишається вірний неоціненному багатству народних мелодій та кращим взірцям класичної музики. І як віячний спадкоємець Лисенка й Леонтовича, доклав свого таланту і знань не лише до пісень, а й зробив усе можливе, щоб у чарівній красі й величі зазвучала на сцені одна з найкращих українських опер — "Тарас Бульба".

Могутні річища повнили симфонічне море пісенності народнього артиста Радянського Союзу, лавреата Державної і Шевченківської премій Левка Ревуцького: щира синівська любов до багатющій народній мелодійності та класичної спадщини, мужня музика революційних битв і громозвучна ораторіяльність будівництва нового життя.

Сьогодні і ми, як усі, кому дорогий розквіт нашої культури, віячно складаємо йому свою пісню. І зичимо багато сил та надіннення, і такої довговічності, як у нашої щирої та милої всім народам української пісні!

("Україна", ч. 9, 1969. Київ).

А ВИНЕН... МІСЯЦЬ

Якщо ви іноді безпричинно сумуєте або радієте, то в цьому, далебі, винен Місяць. Адже він, як твердять вчені з Північно-Західного університету, пише газета "Балтімор сан" (США), викликає в людини широкий спектр емоцій від "невпевненості в собі і дражливості" до "ентузіазму і веселощів".

Стан Місяця впливає на перебіг деяких хвороб і, як це було встановлено в Іллінійському університеті, може значною мірою обумовити статус ще ненародженої дитини. Якщо зачаття відбувається протягом 12 днів до повного Місяця, або через три дні після нього, то народжується більше хлопчиків. Якщо ж в іншу пору — більше дівчаток.

Криміналісти відзначають, що під час повного Місяця в США і Європі різко зростає число злочинів. За деякими даними, тільки убивств буває на 50 відсотків більше. Нью-йоркське управління по вивченю причин пожеж виявило, що в місті в той

же час "на 100 відсотків збільшується кількість підпалів", причому значну частину іх здійснюють психічно нестійкі люди.

Нема нічого надприродного в такому нібито загадковому впливові Місяця на життя і поведінку людини.

Є відомості, які свідчать, що залежно від стану Місяця міняються деякі електрофізіологічні характеристики живих організмів, у тому числі і людей. Так, в одній американській лікарні вимірювали напругу між електродами, прикладеними до скронь і до грудної клітки людини. Встановили, що напруга збільшується під час повного Місяця і зменшується під час новомісяччя, а загальний стан нашого організму звичайно поліпшується за низької і погіршується за вищої напруги.

Крім того, певно, є також зв'язок між станом Місяця і обміном речовин...

Спосіб впливу Місяця на організм живої істоти поки що невідомий. Деякі вчені гадають, що випромінювання Сонця, відбиваючись од поверхні Місяця, змінюють електричний стан земної атмосфери, який, можливо, шляхом іонізації повітря є пливач на організми. Інші думають, що всі живі істоти успадкували від праобразів, що жили колись в океані, ритм якихось фізіологічних процесів, який просто збігається з періодичністю змін місячного диску.

(*"Україна"*, ч. 12, 1969. Київ).

ГУБЕРНАТОРСЬКИЙ ПЕРЕЛЯК

В одному з московських архівів мені пощастило знайти матеріали, що стосуються відомого дослідника історії запорізького козацтва Д. І. Яворницького.

Як повідомляє жандармському управлінню чернігівський губернатор, він, за згодою попечителя київського навчального округу, дозволив професорові Яворницькому прочитати в Чернігові 16 та 17 грудня 1900 року дві публічні лекції на користь місцевої громадської бібліотеки. Проте відбулася тільки одна, а другу було заборонено.

З якої ж причини?...

У першій лекції вчений навів приклади з козацької минувшини та народні легенди, котрі, за висновком губернатора, не сприяли любові народних мас до царського уряду.

Так, розповідав Яворницький, коли цариця Катерина запросила до себе представників від запорожців і побачила їхні величезні вуса, то наказала почастувати гостей сметаною. Зрозумівши, що з них хочуть посміятися, козаки пояснили, що за звичаєм вони найперше ідуть мед, а вже опісля все інше. Подали мед, хитруни вмочили в нього вуса, підкрутили їх — та й заходилися істи сметану. В цьому губернатор побачив протиставлення дотепності запорожців царській підступності. Ще більше вразило його інше: лектор додав, що придворні, які оточували імператрицю, дуже сміялися ї питали козаків, де вони такі народжуються. "На Запоріжжі", — відказували ті і у свою чергу голосно допитувались один одного: "А де такі пикаті пани народжуються?" І тут же самі відповідали: "Народжуються в Петербурзі та в

Москві, а помирають у тюрях та в Сибіру". Малися на оці інтриги серед придворної знаті, внаслідок яких по вступі на трон нового монарха окремі вельможі попадали в неласку за свою передню діяльність.

У вельми непринадному вигляді змалював Яворницький соловецькі в'язниці, де світло зовсім не проникало в камери і можна було тільки з великим зусиллям стояти згинці. Скічів він цей опис недвозначним натяком, що "нашим студентам, яких тепер арештовують, не так важко сидіти".

Отож занепокоєння найвищого чиновника губернії було цілком зрозуміле. А тут ще, бідкається він, усілякі неблагонадійні й піднаглядні які знайшли в оповіді професора відгук на свої крамольні думки, почали залучати учнівську молодь і простий люд на лекцію 17 грудня. "Причому піднаглядні втлумачували учнівській молоді, що ось це конче треба вам послухати, а не те, що вам попіта казенні читці розповідають у народнім домі. Ідіть завтра слухати про пикатих панів та про царські тюрми".

З огляду на таку небезпечну ситуацію, повідомляє губернатор, "я визнав за необхідне і вирішив не дозволити читання другої лекції, про що без оголошення причин цього мого розпорядження наказав оголосити п. Яворницькому..."

(*"Україна"*, ч. 9. 1969. Київ).

УКРАЇНА НА ПОШТОВІЙ МАРЦІ

МАЙСТРИ ВЕЛИКОЇ СЦЕНИ

Джерела українського театру сягають у глибоку давнину: в народні звичаї, ігри та обряди слов'янських племен, у мистецтво перших напівпрофесійних акторів Київської Русі — скоморохів. Через драму Острозької школи, Київської академії, вертепне дійство аж до початку XIX сторіччя — тривале й нелегке було його становлення.

Біля колиски нашого професійного театру разом з І. Котляревським, Г. Квіткою-Основ'яненком, К. Солеником, Л. Млотковською стояв і Михайло Щепкін — родоначальник українського та російського сценічного реалізму. Виріс він і здобув освіту в тій частині колишньої Курської губернії, яка межувала із Слобідською Україною. Загальнозважаною серед тутешньої людності була українська мова. Отож не дивно, що великий актор на все життя зберіг любов та повагу до нашої мови, пісні, поезії.

Найпліднішими в його діяльності на ниві українського театру були 1818-1821 роки, коли М. Щепкін працював у Полтавському театрі, який очолював І. Котляревський. Тут, виступаючи в "Наталці-Полтавці", "Москалі-чарівнику" та інших п'єсах, він посів зерна великої сценічної правди.

Після переходу Щепкіна до Москви, на сцену Малого театру, там, за висловом С. Дуріліна, сталося "...явище небувале і таке, що потім не повторювалося". Поки був живий визначний мистець, протягом сорока років українські п'єси не зникали з репертуару театру, при чому йшли вони не в перевладі, а в оригіналі, по-українському.

Портрет М. Щепкіна намальований його геніяль-

ним другом Т. Г. Шевченком, бачимо на поштовій марці 1963 року.

Сучасником Щепкіна, людиною одного з ним кола був С. Гулак-Артемовський, творець першої української опери, один із найкращих баритонів того часу.

Свій початок рід Гулаків-Артемовських веде від Івана Гулака, що 1669-1675 років служив генеральним обозним у гетьмана Петра Дорошенка. Один з його нащадків придбав хутір біля Городища на Черкащині, де й народився майбутній композитор і співак. Через 25 років його почув під час богослужіння у Михайлівському монастирі в Києві М. Глінка, який приїхав на Україну вербувати співаків-хлопчиків для придворної капелі. Гулак-Артемовський стає учнем видатного російського композитора. Далі — навчання в Парижі, Флоренції, дебют на сцені Флорентійської опери, праця в театрах Петербурга й Москви.

Крім опери "Запорожець за Дунаєм", Гулак-Артемовський створив музику до "Картини степового життя циган", "Українське весілля", "Ніч напередодні Іванового дня", до драми "Кораблеруїнівники" сольно-співи "Стойть явір над водою", "Спать мені не хочеться" тощо.

Поштову мініятуру й конверт пам'яті славетнього українського композитора та співака було ви-

пущено до 150-річчя від його народження, 1963 року.

А незабаром, у 1965-му, сповнилося 125 років від дня народження визначного режисера й актора Марка Кропивницького. Сьогодні його ім'я відоме більше як автора драм з народного життя, що ввійшли до золотого фонду нашої сцени. Та свого часу, в роки заборони й переслідувань українського слова, це був сповнений енергії і винахідливості організатор театрального життя. Від нього почався й пізніше розвів театр Тобілевичів, він був школою для незріянкої М. Заньковецької, він поніс українське мистецтво за межі України і здобув багато прихильників своїй батьківщині.

Талант актора, режисера й драматурга поєднувався у Кропивницького з обдаруванням співака й композитора. Його музичні твори (дуети "За сонцем хмаронька пливе", "Де ти бродиш, моя доле", пісні "Соловейко", "Ревуть-стогнуть гори-хвилі" та інші) відзначаються професійною культурою, мелодійністю.

До ювілею М. Кропивницького надійшли в обіг марка й конверт з його портретом.

На деяких конвертах відтворено портрети І. Карпенка-Карого, М. Садовського, М. Крушельницького, І. Паторжинського.

Любомир ПИРІГ

(*"Україна"*, ч. 9, 1969. Київ).

ШКОЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх класів українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50.
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.25.
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.25

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.40.

4. Петро Волиняк

ЛАНІ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.40

5. Петро Волиняк

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої класи

у цій книжці багато історичних оповідань
Ціна: у Канаді і США — \$1.80,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.60.

6. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — \$2.00,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — \$1.80.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія)

Видання п'яте

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник
з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(синтакса)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

9. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

Ціна: у Канаді і США — \$2.00,
в Англії — 18 шіл., в Австралії — \$1.80.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

Mrs. N. Kozij 221
17 Lanark Ave. 245
Toronto 10

POSTAGE PAID AT TORONTO

НОВИНКА!

• •

НОВИНКА!

ДУЖЕ ЦІННА КНИЖКА

Видавництво "Радянська школа" у Києві випустило у світ ВЕЛИКИЙ ПІДРУЧНИК для всіх тих, які користуються англійською мовою, або роблять переклади з англійської на українську мову

АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Книжка—великого формату. Має 1150 сторінок. В твердій оправі.

Вона охоплює 30,000 фразеологічних виразів.

Книжка потрібна всім тим, які вивчають українську мову, бо в ній знайдуть не тільки пояснення слів, але цілих англійських фраз українською мовою.

ЦІНА КНИЖКИ \$5.25

Усі ті, що замовлять книжку у Канаді, повинні прислати додатково 35 центів на поштову оплату. Разом — \$5.60. Усі ті, що замовлять книгу до Сполучених Штатів, повинні прислати 85 центів додатково на оплату пошти. Разом \$6.10.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West
Toronto 145, Ontario, Canada

Telephone: LE 2-8928

На бажання висилаємо наш найновіший каталог літератури.
